

NADÁCIA OTVORENEJ SPOLOČNOSTI OPEN SOCIETY FOUNDATION

20 ROKOV ČINNOSTI
V PROSPECH SLOVENSKA

20 YEARS OF ACTIVITIES THAT
HAVE BENEFITED SLOVAKIA

PAVOL DEMEŠ

© Pavol Demeš

© Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation, 2014
Baštová 5, 811 03 Bratislava, www.osf.sk

Preklad do anglického jazyka / English translation, Daniel Borský

Grafický design / Graphic design: General Design – Alexander Klinko

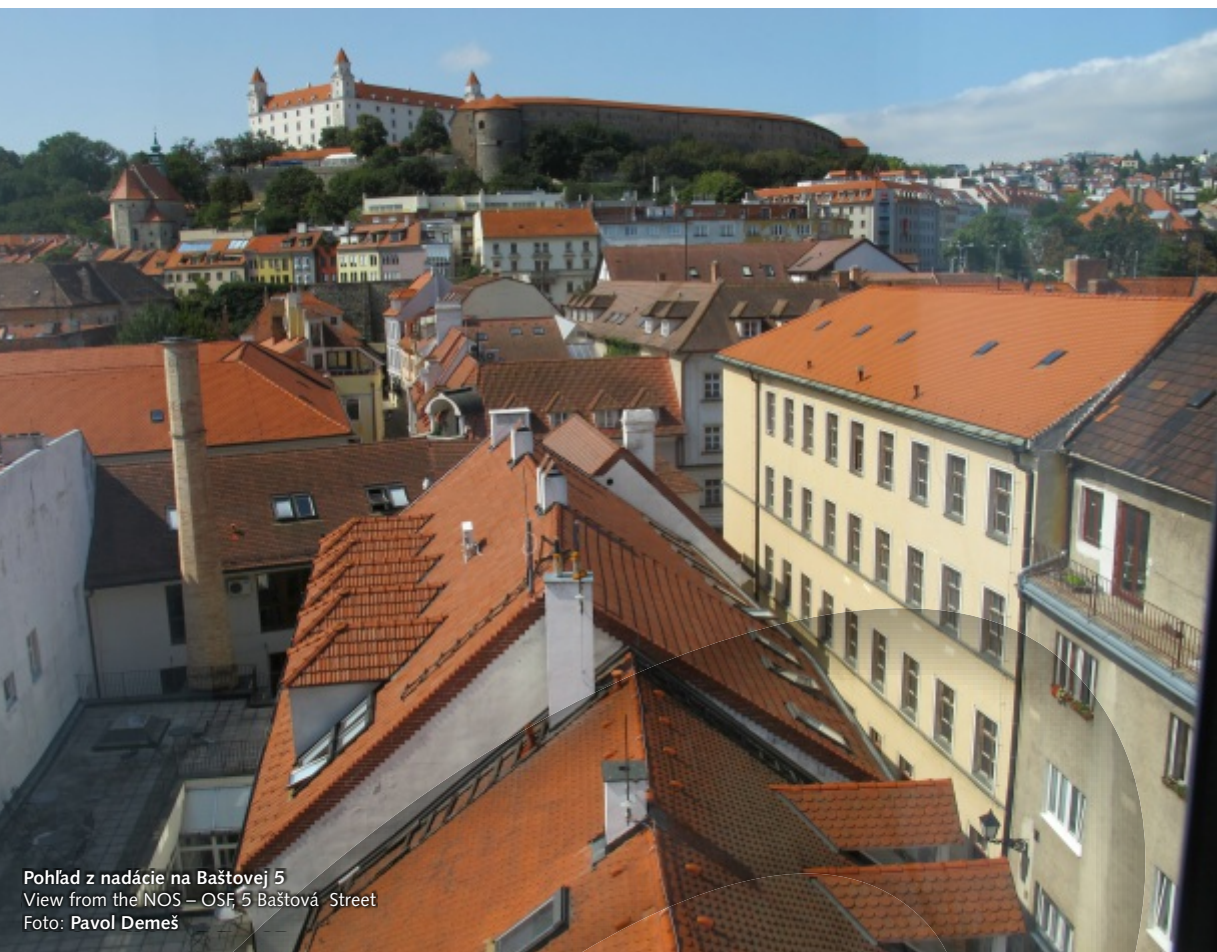
Redakcia a jazykova úprava / Copy Editing: Tatiana Žáryová, Ann Johnson, Viera Demešová

Prvé vydanie. Nepredajné. /First edition. Not for sale.

ISBN 978-80-89571-09-3

Obsah/Contents

Predslov /Foreword by Alena Pániková	5
Úvod /Introduction	9
Korene nadácie / The roots of the foundation	12
Vznik nadácie Open Society Fund / Founding the Open Society Fund	14
Organizačný vývoj a princípy fungovania nadácie	16
/The foundation's organizational development and operating principles	
Sídlo nadácie / The foundation headquarters	21
Nadácia a jej finančné zdroje / The foundation and its financial resources	23
Programové zameranie a aktivity / Program focus and activities of NOS – OSF	26
Vzdelávanie, školstvo a veda / Training, education and science	27
Rómovia / The Roma	38
Mimovládny neziskový sektor / Non-governmental non-profit sector	42
Kultúra / Culture	49
Médiá / Media	53
Súdnictvo / Judiciary	57
Medzinárodná spolupráca / International cooperation	59
Spolupráca so štátom / Cooperation with government	61
George Soros a slovenské politické elity / George Soros and Slovakia's political elite	64
„Sorosove peniaze“ / “The Soros money”	69
Čím žije nadácia dnes? / What is the foundation's current focus?	72
Doslov – Rudolf Chmel / Postscript by Rudolf Chmel	75

Pohľad z nadácie na Baštovej 5
View from the NOS – OSF 5 Baštová Street
Foto: Pavol Demeš

PREDSLOV

Alena Pániková

Riaditeľka NOS – OSF Alena Pániková
Alena Pániková, director of the NOS - OSF
Foto: Ľuboš Hrivňák

Je výnimočné a zaväzujúce pracovať v inštitúcii, ktorej hlavnou náplňou je pomáhať pri prekonávaní neslobody, arogancie moci a predsudkov, v ktorej je omylnosť a nedokonalosť prípustná a ustavičná pochybnosť povinná. V roku 1993 som takúto príležitosť dostala v podobe práce v nadácii Open Society Fund, kde sa schádzali vážne ciele: fungujúca liberálna demokracia, osobná sloboda a dôstojnosť každého jednotlivca s unikátnym prístupom a odvahou riskovať v duchu filozofie otvorenej spoločnosti, etického konceptu, v rámci ktorého seba aj dianie v spoločnosti ustavične podrobujeme kritike. Filozof Karl Popper, ktorého som v roku 1994 mala možnosť osobne si vypočuť v Prahe ako nositeľa prvej Ceny otvorenej spoločnosti udeľovanej Stredoeurópskou univerzitou, vo svojej knihe Otvorená spoločnosť a jej nepriatelia hovorí: „Ak ... chceme zostať ľuďmi, potom máme len jednu cestu, cestu do otvorenej spoločnosti. Musíme ísť ďalej do

FOREWORD

by Alena Pániková

It is an exceptional privilege and responsibility to work for an institution whose principal mission is to help others overcome the lack of freedom, the arrogance of power and the pain of prejudice, an institution that views fallibility and imperfection as acceptable and permanent qualms as obligatory. In 1993 I was given an opportunity to work for the Open Society Fund, an institution that combined ambitious goals such as functioning liberal democracy and personal freedom and the dignity of each individual with a unique approach and courage to risk along the lines of open society philosophy. This is an ethical concept that requires us to subject ourselves as well as social developments to permanent criticism. Philosopher Karl Popper, whom I had the privilege to hear in 1994 in Prague as the laureate of the premier Open Society Award bestowed by the Central European University, wrote in his book entitled Open Society and Its Enemies: “If ... we are to remain humans, then we have only one path, a path toward open society. We must venture farther into the unknown, the uncertain and the dangerous and strive with all our reason for security and for freedom.”

The high level of trust we all received from George Soros has always inspired us to exceptional creativity and diligence. At the same time, it naturally connected a great number of outstanding people who all believed in the positive change. The foundation was like the gravitational pole that attracted hundreds of distinguished individuals from all over Slovakia – members of executive boards, expert commissions, authors of ideas and projects, and those who came with misgivings, pointed out problems and criticized the shortcomings – as well as from abroad. The latter came mostly from “the free world” but always

neznáma, neistoty a nebezpečenstva, a usilovať sa celým svojím rozumom ako o bezpečie, tak aj o slobodu.“

Vysoká miera dôvery, ktorú sme dostali od Georga Sorosa, nás inšpirovala k tvorivosti a veľkému výkonu. Zároveň prirodzene spájala veľké množstvo výborných ľudí s vierou v pozitívnu zmenu. Okolo nadácie sa sústreďovali stovky vzácných jednotlivcov zo Slovenska – členovia a členky správnych rád, expertných komisií, autori myšlienok a projektov, tí, čo prichádzali s pochybnosťami, otvárali problémy, kritizovali. Zo zahraničia prichádzali predovšetkým tí zo „slobodného sveta“ s úprimným záujmom nielen podeliť sa o svoje vedomosti a skúsenosti, ale aj počúvať nás, spolu s nami premýšľať a riešiť naše špecifické problémy.

Na výsledkoch našej práce sa podpísal náš „slovenský“ tím spolu s desiatkami kolegov a kolegýň zo siete OSI a všetkými ľuďmi, ktorým záleží na individuálnej slobode, nenásilí, dôstojnosti a ochrane menších a slabých.

showed the earnest interest not only to share their knowledge and experience but also to listen to us, help us analyze our specific shortcomings and solve them.

The credit for our achievements goes not only to members of our “Slovak” team but also to dozens of colleagues from the OSI network and all the other people who cared about individual freedom, non-violence, human dignity and protection of minorities and the weak.

Our thanks belong to so many but especially to George Soros for the great faith, financial support and personal engagement that always inspired us to walk the extra mile. Next we are most grateful to the courageous young people from abroad, such as the first OSF director Rachel Tritt who did not hesitate to dedicate years of their lives to helping people in an unknown country; our colleagues from the OSI such as Aryeh Neier, Debbie Harding, Annette Laborey, Mabel van Oranje, Gordana Janković, Liz Loran, Eva Zorandy, Jonathan Peizer, Sarah Klaus, Katalin Koncz,

Tím NOS – OSF
Team of the NOS - OSF
Foto: Archív NOS - OSF

Vďaka patrí všetkým – Georgovi Sorosovi za veľkú dôveru, finančnú podporu a osobnú angažovanosť, ktorá nám všetkým dávala silu, odvážnym mladým ľuďom, ako bola prvá riaditeľka OSF Rachel Tritt, ktorí neváhali venovať kus života v neznámej krajine, kolegom a kolegyniam z OSI, ako sú Aryeh Neier, Debbie Harding, Annette Laborey, Mabel van Oranje, Gordana Jankovic, Liz Loran, Eva Zorandy, Jonathan Peizer, Sarah Klaus, Katalin Koncz, Rayna Gavrilo, Pat Klecanda, Francoise Girard, Jonas Rolett, našim priateľom z národných nadácií z celého sveta, ako aj podporovateľom a priateľom z iných nadácií a inštitúcií ako Claire Brooks, Irena Grudzinska Gross, Craig Kennedy, Krysztyna Wolniakowski, Tamás Szczaurszki, Jon Blythe, Bill Moody, Ray Murphy a mnohí ďalší. Veľvyslanci a pracovníci veľvyslanectiev Spojených štátov amerických, Veľkej Británie, Holandska, Kanady, Nórska, delegácie EÚ a ďalší sú tiež tradične veľkou oporou pri prekonávaní nedostatkov v demokracii. Témy ako sloboda prejavu, sloboda slova, sloboda združovania, mimovládne organizácie, ochrana slabých a tých, čo žijú na okraji spoločnosti, rovnosť príležitostí, právny štát, demokratické inštitúcie, prístup k informáciám, zodpovedné vládnutie, slobodné voľby, transparentnosť, kvalitné vzdelávanie, komunitná filantropia, zdravie, internet a ďalšie sa vďaka týmto ľuďom aj vďaka mojim bývalým a súčasným kolegom a kolegyniam v nadácii stali bežnou súčasťou slovenskej reality a ich stav predmetom ustavičného záujmu podporovateľov otvorenej spoločnosti.

Mám radosť, že sa Pavol Demeš podujal zachytiť dvadsaťročný slovenský príbeh Nadácie otvorenej spoločnosti. Rukami mu prešli stovky strán výročných správ, publikácií a materiálov, ktoré tvorili základ pre túto publikáciu. Bol jedným z tých, ktorí stáli pri zrode našej nadácie a s ktorými sa aj naše cesty za uplynulých dvadsať rokov pretínali a spájali.

Pri čítaní nasledujúceho textu si isto každý čitateľ premietne svoju vlastnú skúsenosť s nadáciou, ako aj aktuálny pohľad na slovenskú spoločnosť v kontexte

Rayna Gavrilo, Pat Klecanda, Francoise Girard, or Jonas Rolett; our friends from national open society foundations from all around the world; our supporters and friends from other foundations and institutions such as Claire Brooks, Irena Grudzinska Gross, Craig Kennedy, Krysztyna Wolniakowski, Tamás Szczaurszki, Jon Blythe, Ray Murphy and many others; last but not least, ambassadors and employees of embassies of the United States, Great Britain, Netherlands, Canada, Norway, EU delegation and others who have always been a great help in overcoming the democratic deficit.

Thanks to all these people as well as my former and current colleagues at the foundation, issues such as freedom of speech, freedom of the press, freedom of association, non-governmental organizations, protection of the weak and the marginalized, equal opportunities, rule of law, democratic institutions, access to information, responsible governance, free elections, transparency, quality of education, community philanthropy, healthcare, Internet and many others have become a normal part of Slovakia's reality and their condition the subject of permanent scrutiny on the part of open society supporters.

I am grateful to Pavol Demeš who embarked on the formidable task of mapping out the two decades of the foundation's services for Slovakia, going through hundreds of pages of annual reports and other information and abridging them into this modest publication that you are holding in your hands. He was among those who stood by its cradle and whose paths have converged and often crossed with ours over the past twenty years.

When reading the following text, many readers will certainly recall their own experience with the foundation and take a look on Slovak society's achievements in the European and universal context. But each achievement has a nasty habit of revealing just another dimension of the problem. No matter how perfectly configured our institutions or how brilliantly formulated the laws, incorporating them

Európy a sveta. Každá nová dosiahnutá méta však pravidelne odкрýva ďalšie dimenzie problémov. Akokoľvek správne nastavené inštitúcie, či brilantne sformulované zákony samy osebe, bez ustavičného záujmu a úsilia ľudí dostať ich do reálneho života, nezaručia vládu práva, nezabránia marginalizácii témy ľudských práv ani nezmenia realitu, zostanú len prázdny gestom a osvedčeným klišé. Na Slovensku sa traduje, že máme bohatú a vyspelú škálu organizácií občianskej spoločnosti, no zďaleka nemôžeme byť spokojní s tým, ako sa veci majú. Populizmus politických strán, segregácia v školstve, prejavy intolerancie až rasizmu aj v politických kruhoch či v médiách, otázky okolo uplatňovania základných ľudských práv, problematická vymožiteľnosť práva a iné neduhy v kombinácii s formálnosťou zapájania občanov a organizácií občianskej spoločnosti si vyžadujú aktívny záujem. Nadácia otvorenej spoločnosti teda pokračuje vo svojej misii s ambíciou naďalej dávať granty a podporovať iných, aj s ambíciou robiť vlastné aktivity a spolupracovať s partnermi na hľadani riešení. V otváraní spoločnosti totiž neexistuje konečná.

into everyday life requires permanent scrutiny on the part of concerned citizens. Without this careful attention, these laws and institutions are not enough to guarantee the rule of law, prevent marginalization of human rights or change the reality in any way and will remain but empty gestures and clichés. In Slovakia we like to say that we have an ample and advanced range of civil society organizations, but it would be naive to draw satisfaction from the current state of affairs. Populism of political parties, segregation within the education system, displays of intolerance and overt racism even among mainstream politicians or media, difficulties with implementation of fundamental human rights, problematic law enforceability and other ailments combined with citizens' formal participation in administering public affairs calls for so much more active engagement of civil society organizations. That is why the Open Society Foundation is determined to continue in its mission of providing grants to those who need them, pursuing its own projects and cooperating with its partners in seeking solutions, for there is no terminus on the path toward open society.

George Soros na pôde Univerzity Komenského v Bratislave
George Soros at the Comenius University in Bratislava
Foto: Peter Brenkus

ÚVOD

Pád železnej opony koncom roku 1989 otvoril v krajinách bývalého sovietskeho bloku priestor pre občianske a politické slobody. Jedným z výrazných prejavov spoločenských zmien bol vznik veľkého počtu nezávislých iniciatív a organizácií, ktoré zakladali samotní občania. Prostredníctvom nich uplatnili svoju spoločenskú, profesijnú, prípadne komunitnú angažovanosť a realizovali pestrú paletu verejnoprospešných cieľov. V tomto procese im odborne, materiálne i finančne pomáhali jednotlivci a organizácie zo západnej Európy, USA a Kanady. V demokratickej transformácii a modernizácii krajín strednej a východnej Európy patrí osobitné miesto americkému finančníkovi a filantropovi maďarského pôvodu Georgeovi Sorosovi, ktorý stimuloval vznik spolupracujúcej siete nadácií v celom regióne vrátane Slovenska.

Ideový rámec, stojaci za vznikom samostatných národných nadácií otvorenej spoločnosti, bol inšpirovaný filozofiou otvorenej spoločnosti, ktorú

INTRODUCTION

The lifting of the Iron Curtain in the final months of 1989 opened space for civil and political freedom in all countries of the former Soviet bloc. One of the most distinctive displays of ongoing societal changes was the emergence of a great number of independent initiatives and organizations. Established by concerned citizens, they served as the embodiment of their engagement on the professional, society and community level and as the platform to pursue a broad spectrum of pro bono activities. Throughout the process, they received expert advice and material and financial assistance from individuals and organizations in Western Europe, the United States and Canada. A prominent place in the process of democratic transformation and modernization of central and eastern European countries is occupied by George Soros, Hungarian-American financial wizard and philanthropist. He was the prime mover behind the emergence of a network of foundations mutually cooperating throughout the region, including Slovakia.

George Soros prevzal od anglického filozofa a svojho profesora na London School of Economics Karla Poppera. Koncepcia otvorenej spoločnosti vychádza z poznania, že ľudia konajú na základe nedokonalých znalostí a nikto nemá absolútnu pravdu.

Po ukončení štúdia sa George Soros presťahoval v roku 1956 z Veľkej Británie do New Yorku, kde začal úspešne podnikáť v oblasti financií. Prostriedky zo svojich značných zdrojov sa rozhodol už pred pádom Berlínskeho múra venovať na podporu kritického myslenia, nezávislej kultúry, vzdelávania a ochrany ľudských práv predovšetkým vo východnej Európe, ku ktorej mal hlboký osobný vzťah. Snažil sa pomôcť regiónu, kde nacistickú totalitu vystriedala komunistická ideológia, ktorá odrezala východoeurópske štáty od demokratického sveta.

Slovenská Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation (NOS – OSF) má v komunite mimovládnych neziskových organizácií (MVO) v SR osobitné postavenie, a to nielen dĺžkou pôsobenia, resp. rozsahom grantovej činnosti, ale aj šírkou

The ideological framework that gave birth to independent national open society foundations was inspired by the philosophy of open society, which George Soros had taken over from Karl Popper, an English philosopher and his professor at the London School of Economics. The entire concept of open society is based on the premise that people act on the basis of imperfect knowledge and that nobody possesses the absolute truth.

Upon his graduation in 1956, George Soros moved from Great Britain to New York where he launched a stellar career in the field of financial management. Even before the fall of the Berlin Wall, he decided to dedicate ample funds from his vast resources to the support of critical thought, independent culture, education and protection of human rights, particularly in Eastern Europe for which he always preserved a deep personal affection. He was guided by the desire to help the region where the Nazi dictatorship was replaced by communist totalitarianism, which cut off central and eastern European countries from the democratic world.

Baštová ulica v Bratislave
Baštová Street in Bratislava
Foto: Pavol Demeš

zamerania svojich aktivít. Nadácia sa počas svojho účinkovania kontinuálne angažovala v zápasoch o občianske slobody a spravodlivosť. Hoci zažila početné útoky zo strany mocenských či nacionalistickopopulistických kruhov, v tomto úsilí vytrvala a prispela k tomu, že sa Slovensko stalo modernou európskou krajinou, ktorá je integrovaná do západných zoskupení a dnes poskytuje pomoc aj iným krajinám. Vďaka kvalite svojej grantovej činnosti i úspešnej realizácii vlastných programov je OSF už roky schopná získavať zdroje nielen od svojho zakladateľa, ale aj z ďalších, najmä európskych verejných zdrojov.

Cieľom tejto publikácie je poohliadnuť sa za dvoma desaťročiami aktivít NOS – OSF. Čitateľ by sa z nej mal dozvedieť o zrode a fungovaní nadácie, o programoch, financiách a ľuďoch, ktorí v nadácii pracovali, alebo s ňou spolupracovali. Ako podklad na zostavenie tohto textu slúžili výročné správy a publikované materiály nadácie, mediálne výstupy a rozhovory so zamestnancami či členmi správnej rady nadácie.

Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation (NOS – OSF) enjoys a specific status in the community of non-governmental non-profit organizations (NGOs) in Slovakia, not only in terms of the length of its presence in the country but also in terms of the overall scope of its grant-providing and other activities. Throughout its existence, NOS – OSF has been continuously involved in various struggles for civil freedoms and social justice. Although it had to withstand numerous attacks from government or national-populism circles, it persevered in its endeavour and contributed to Slovakia becoming a modern European country that today is not only a full-fledged member of western integration groupings but provides assistance to third countries. Thanks to the quality of its grant schemes and the successful implementation of its own programs, NOS – OSF has established itself as a reliable partner that is able to raise funds not only from its original founder but also from public sources, especially those of the European Union.

The principal goal of this publication is to review the past two decades of NOS – OSF activities. The reader should be able to learn the basic information about the foundation's birth, operation, programs, funding and people who have worked for the foundation or collaborated with it. The principal sources of information for this text included annual reports and other publications of the foundation as well as media outputs and interviews with its employees or trustees.

Rachel Tritt – prvá riaditeľka Open Society Fund Bratislava
Rachel Tritt, first director of the Open Society Fund Slovakia
Foto: Pavol Demeš

KORENE NADÁCIE

George Soros začal u nás poskytovať filantropické prostriedky cez „podvratnú“ Nadáciu Charty 77, ktorá vznikla v roku 1978 v Štokholme, ešte v časoch Československej socialistickej republiky. Do tejto nadácie finančne prispievalo množstvo ľudí a organizácií z Európy i zo zámoria, pričom medzi kľúčových podporovateľov patrili práve George Soros. Pôvodným cieľom nadácie bolo udržiavať nezávislé myslenie a kultúru v Československu podporovaním vydávania samizdatovej literatúry, ako aj ľudí, ktorí trpeli z dôvodov politickej perzekúcie. Medzi Slovákov, ktorým nadácia pomohla, patrili aj disidenti Dominik Tatarka, Ján Čarnogurský a Miroslav Kusý.

Bezprostredne po Nežnej revolúcii (1989) začala Nadácia Charty 77 pôsobiť oficiálne aj v Československu (so zastúpeniami v Prahe, Brne a Bratislave). Z iniciatívy Wendy Luers, známej aktivistky a manželky bývalého veľvyslanca USA

THE ROOTS OF THE FOUNDATION

George Soros began to fund philanthropic projects in the Czechoslovak Socialist Republic through the “subversive” Charter 77 Foundation that had been formed in 1978 in Stockholm, Sweden. The foundation received financial contributions from a great number of individuals and organizations from Europe and overseas; George Soros was one of the most generous contributors. The original goal of the foundation was to maintain independent critical thought and culture in Czechoslovakia by supporting publication of samizdat literature and people who suffered from political persecution. The most prominent Slovak beneficiaries of the foundation's support included dissidents Dominik Tatarka, Ján Čarnogurský and Miroslav Kusý.

Immediately after the Velvet Revolution of November 1989, the Charter 77 Foundation launched its official activities in Czechoslovakia,

v Československu, bola zriadená zámorská nadácia Charter 77 Foundation – New York. George Soros patrí v tomto období ku kľúčovým donorom týchto sesterských nadácií. Na rozbeh aktivít československej Nadácie Charty 77 venoval 1 milión dolárov a pomohol aj pri štarte americkej nadácie. Po páde železnej opony vznikla potreba budovania demokratických inštitúcií a nadväzovania kontaktov so Západom. Nadácia sprostredkúvala podporu vydavateľskej činnosti, vedy, kultúry, vzdelávania, zdravotníctva, ochrany ľudských práv a rodiacej sa občianskej spoločnosti. Prostredníctvom cestovných grantov venovala osobitnú pozornosť štážam študentov, odborníkov a politikov v USA či západnej Európe, ako aj prijímaniu odborníkov a lektorov angličtiny zo Západu u nás.

George Soros po prvý raz zavítal do Bratislavy už v decembri 1989, keď nadviazal kontakty s predstaviteľmi Verejnosti proti násiliu. Vtedy sa dohodol na spolupráci so Zuzanou Szatmáry, riaditeľkou bratislavskej pobočky Nadácie Charty 77. Československá Nadácia Charty 77 bola zaregistrovaná ako samostatný právny subjekt vo februári 1990. O slovenských projektoch rozhodovala správna rada, v ktorej boli osobnosti zo sveta kultúry a vedy, akými boli Milan Šimečka (filozof a spisovateľ), Mária Filková (environmentalistka), Ivan Hoffman (spisovateľ a novinár), Jolana Kusá (sociologička), László Szigeti (spisovateľ), Juraj Špitzer (spisovateľ), Tomáš Hruz (IT špecialista). Nadácia Charty 77 až do konca roku 1992, kedy bola v Bratislave zaregistrovaná samostatná Sorosova nadácia pod názvom Open Society Fund, spravovala jeho prostriedky určené pre slovenské projekty.

establishing missions in Prague, Brno and Bratislava. Responding to the initiative by Wendy Luers, a well-known civic activist and wife of the former U.S. ambassador to Czechoslovakia, the Charter 77 Foundation established its branch in New York. At this point, George Soros ranked among the key benefactors of all sister foundations; he awarded Czechoslovakia's Charter 77 Foundation one million dollars and was also instrumental in launching the American foundation. After the Iron Curtain had been lifted, it was crucial for the country to develop democratic institutions and establish contacts with the West. The foundation supported projects in the fields of publishing, science, culture, education, health service, human rights protection and fledgling civil society. Through travel grants it sponsored the stays in the United States and Western Europe of Slovak professionals in these fields as well as students and politicians. Additionally, western experts and English language lecturers were given grants to work in Slovakia.

George Soros first visited Bratislava in December 1989 to establish contacts with representatives of Public Against Violence, a movement that toppled the communist regime in Slovakia. Back then, he agreed on mutual cooperation with Zuzana Szatmáry who would later become head of the Bratislava branch of the Charter 77 Foundation after it was registered as a separate legal entity in February 1990. The allocation of funds to projects in Slovakia was decided by a board of trustees that was comprised of respected personalities from the domain of culture and science, such as philosopher and writer Milan Šimečka, environmentalist Mária Filková, writer and journalist Ivan Hoffman, sociologist Jolana Kusá, writer László Szigeti, writer and journalist Juraj Špitzer, and IT specialist Tomáš Hruz. Until the end of 1992, when George Soros established a separate foundation in Bratislava under the name of Open Society Fund, the Charter 77 Foundation administered his funds earmarked for civil society projects in Slovakia.

VZNIK NADÁCIE OPEN SOCIETY FUND

Založením Open Society Fund v Bratislave poveril George Soros mladú, dynamickú Američanku Rachel Tritt, ktorá poznala pomery v Československu, kam prišla v roku 1990 ako 22-ročná v rámci programu Students for Czechoslovakia (na Williams College v Massachusetts sa venovala ruským a východoeurópskym štúdiám). Bola jednou zo stoviek nadšencov spoza oceánu, ktorí k nám po Nežnej revolúcii prišli učiť angličtinu. Mala hlboký zmysel pre spravodlivosť, organizačný talent a zaujímala sa o rómsku problematiku. S Georgeom Sorosom sa prvýkrát stretla v New Yorku v roku 1992.

Nadácia Open Society Fund bola zaregistrovaná na Slovensku v novembri 1992 a Rachel Tritt sa stala jej prvou riaditeľkou. Okrem nej v nadácii začala pracovať ako programová koordinátorka Jana Hažírová a od roku 1993 Alena Pániková (vyštudovala odbor estetika, slovenský jazyk a literatúra na Filozofickej fakulte UK), ktorá sa v roku 1995 stala výkonnou riaditeľkou nadácie. Správnu radu tvorili od

Rachel Tritt na Stupavskej konferencii
Rachel Tritt at the Stupava conference
Foto: Archív Pavol Demeš

FOUNDING THE OPEN SOCIETY FUND

Instrumental in the process of establishing the Open Society Fund in Bratislava was Rachel Tritt, a dynamic, young American who was familiar with the situation of the country where she had arrived in 1990 as a 22-year-old university graduate as part of the Students for Czechoslovakia program. Having majored in Russian and East European studies at Williams College, Tritt was among the hundreds of young enthusiasts from overseas who arrived in Czechoslovakia after the Velvet Revolution to teach English. She had a deep sense of justice, a talent to get things done and she was particularly interested in problems of the Romany population. She first met George Soros in New York in 1992 and won his confidence instantly.

The Open Society Fund was registered in Slovakia in November 1992, and Rachel Tritt became its first director. The post of program coordinator was filled by Jana Hažírová. In 1993, the foundation was joined by Alena Pániková who had majored in aesthetics, Slovak language and literature at the Faculty of Arts of Comenius University; two years later, Pániková became the foundation's executive director. From the very beginning until the present day, the board of trustees comprised almost exclusively Slovak citizens. The only exceptions were Rachel Tritt and Janet Livingstone, two Americans who lived and worked in Slovakia in the long term. Rudolf Chmel, a noted literary scholar and diplomat, became the first chairman of the OSF board of trustees.

The foundation was established as an independent grant-operating Slovak legal entity funded by the Open Society Institute (OSI) with headquarters in New York. The available funds were allocated to grants for fledgling Slovak non-governmental organizations as well as its own programs aimed at financing educational, cultural, health service and media projects, awarding fellowships to students and experts from various fields

začiatku dodnes občania Slovenskej republiky. Výnimkou boli dve Američanky, ktoré dlhodobo žili a profesionálne pôsobili na Slovensku – Rachel Tritt a Janette Livingstone. Prvým predsedom Správnej rady OSF sa stal významný literárny vedec a diplomat Rudolf Chmel.

Nadácia vznikla ako nezávislý grantovo-operačný slovenský právny subjekt z prostriedkov Open Society Institute (OSI) so sídlom v New Yorku. Finančné prostriedky boli určené na granty pre rodiace sa slovenské mimovládne organizácie a vlastné programy OSF zamerané najmä na vzdelávacie, kultúrne, zdravotnícke a mediálne programy, podporu zahraničných stáží študentov a odborníkov z rôznych sfér, rozvoj občianskej spoločnosti a filantropie, ochranu ľudských práv a riešenie rómskej problematiky. Veľmi dôležitým prvkom bolo sieťovanie a sprostredkovanie medzinárodných programov, ktoré pokrývali mnohé dovtedy nerozvinuté oblasti, ktoré boli počas totalitného režimu buď nežiaduce, alebo jednoducho nedocenené a zanedbávané. Najmä v prvých rokoch OSI ponúkalo transformujúcim sa krajinám prenos skúseností a odbornú expertízu.

to study abroad, aiding development of civil society and philanthropy, furthering human rights and tackling problems of the Roma. A particularly important aspect of its activities was networking and mediating of international programs that focused on many previously underdeveloped areas, which had been either undesirable or simply unappreciated and neglected during the totalitarian regime. The know-how and expertise the OSI offered to post-communist countries in transition was particularly invaluable in the first several years after the Velvet Revolution.

Pracovníci a členovia správnej rady OSF / OSF staff and board.
Zľava / from left: Rachel Tritt, Martin Bútor, Alena Pániková, Rudolf Chmel, Lev Bukovský
Foto: Archív NOS - OSF

ORGANIZAČNÝ VÝVOJ A PRINCÍPY FUNGOVANIA NADÁCIE

George Soros podporil po roku 1989 z vlastných prostriedkov založenie národných nadácií otvorenej spoločnosti prakticky v každom postkomunistickom štáte. V niektorých prípadoch vrátane Česko-Slovenska aj v jednotlivých súčastiach federácie. Pre túto oblasť medzinárodnej podpory neexistoval u nás precedens, neboli vytvorené náležité rámce a tradícia. George Soros účinkoval ako intuitívny hráč. Jeho zásadou vo filantropii bolo opierať sa o talent a zanosť miestnych ľudí, ktorým okrem značných finančných prostriedkov venoval dôveru. Väčšinou si vytipoval v príslušnej krajine na základe kreditu jedného-dvoch ľudí, ktorých poveril založením nezávislej nadácie. Bol pripravený riskovať a zlyhania riešiť, pričom neznášal byrokraciu a snobizmus. Od pracovníkov nadácie vyžadoval skromnosť a cenil si odvahu pri prekonávaní prekážok.

THE FOUNDATION'S ORGANIZATIONAL DEVELOPMENT AND OPERATING PRINCIPLES

After 1989, George Soros invested his own money in establishing national open society foundations in almost all post-communist countries. In some cases, as in the former Czechoslovakia, he did so in individual republics of federative states. This type of international aid was unprecedented throughout the region; consequently, there was no legislative framework or tradition. This forced Soros, who resented bureaucracy, to act intuitively and improvise. He was prepared to take chances and tackle potential failures. His guiding principle in philanthropy was to rely on the talent and ardour of local people whom he endowed not only with significant amounts of funds but, more importantly, with his trust. Based on personal references, he would typically handpick one or two individuals in every country and entrust them with establishing an independent foundation. He required modesty, integrity and courage to overcome obstacles from all foundation employees.

Zasadnutie správnej rady s Georgom Sorosom v Bratislave
/ NOS – OSF board and staff meets with George Soros
(zlava / from left: Katarína Vajdová, George Soros, Grigorij Mesežnikov,
Alena Pániková, Tomáš Sabol, Jonas Rolett, Iveta Radičová a Debbie Harding)
Foto: Peter Brenkus

Tím NOS – OSF na porade
Meeting of the NOS - OSF team
Foto: Archív NOS - OSF

Dlhodobé plánovanie fungovania jednotlivých nadácií či celej nadačnej siete bolo prakticky nemožné. Zabraňoval tomu charakter fungovania OSI, riadeného nekonvenčným „žijúcim donorom“, ako aj nepredvídateľný a neraz dramatický vývoj v krajinách bývalého východného bloku. Niektoré národné nadácie otvorenej spoločnosti v priebehu rokov zanikli, niektoré sa transformovali na iné formy mimovládnych organizácií a niektoré pôsobia v podobnom modus operandi tak ako na začiatku. Je pozoruhodné, že slovenská nadácia, ktorá operovala v turbulentnom prostredí, si aj napriek postupnej diverzifikácii finančných zdrojov a vývoja programovej činnosti zachovala po dvadsiatich rokoch základné rysy – ako afilovaný člen nadačnej siete Open Society Foundations poskytuje granty pre

It was virtually impossible to plan operations of individual foundations, let alone the entire network, in the long term. It was prevented by the very modus operandi of the OSI that was managed by the unconventional “living donor” as well as the unpredictable and often dramatic political development in most countries of the former Soviet bloc. With the passage of years, some national open society foundations perished, others have been transformed to different types of NGOs and yet others have remained largely unchanged. It is quite remarkable that the Slovak foundation, which operated in a very turbulent environment, has preserved its basic features even two decades later despite gradually diversifying its financial resources and shifting its program focus. As an affiliated

mimovládne subjekty, pričom má aj vlastné programy. Viaceré programové jednotky nadácie sa postupne stávali autonómnyimi a z niektorých vznikli samostatné a finančne nezávislé mimovládne organizácie – Nadácia Centrum súčasného umenia, Nadácia Škola dokorán, Otvorený klub lekárskej spoločnosti, Plán B, n. o., Slovenská debatná asociácia a Slovensko-český ženský fond.

Nadácia začínala koncom roka 1992 s dvoma pracovníkmi a s rozvojom programovej činnosti rozširovala počet zamestnancov. Dnes pracuje v nadácii 12 ľudí. Na jej čele stála takmer 18 rokov, do decembra 2013, Alena Pániková. Na pracovných pozíciách sa vystriedalo od začiatku dodnes 90 pracovníkov. Za dve dekády nadácia spolupracovala s OSI v New Yorku s regionálnymi riaditeľkami: Pat Klecandou, Françoise Girard a regionálnym riaditeľom Jonasom Rolettom.

Po prijatí nadačného zákona, z ktorého vyplynula povinnosť preregistrácie mimovládnych organizácií

member of the Open Society Foundations network, it continues to provide grants to non-governmental subjects while pursuing its own programs. Several programming units of the original foundation have gradually become autonomous and evolved into separate and financially independent foundations (e.g. the Center for Contemporary Arts and the Slovak-Czech Women's Fund), non-profit organizations (e.g. Wide Open School and Plan B) and civic associations (e.g. Open Medical Club and the Slovak Debate Association).

The foundation launched its activities in late 1992 with a staff of two, which kept growing hand in hand with the diversification of its program portfolio. Today, the foundation employs 12 people. For almost 18 years it was managed by Alena Pániková who held the post until December 2013. During the two decades of its existence, the foundation gradually employed a total of 90 people and cooperated with Pat Klecanda, Françoise Girard and Jonas Rolett in the capacity of regional OSI managers in New York.

Pracovné zasadnutie Správnej rady NOS - OSF, Rady starších a pracovníkov NOS – OSF
Meeting of the board, council of elders and staff of the NOS - OSF
Foto: Pavol Demeš

vyvíjajúcich grantovú činnosť (dovtedy vykonávali činnosť na základe registrácie podľa Občianskeho zákonníka), sa správna rada rozhodla v roku 1997 premenovať nadáciu na Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation (NOS – OSF).

George Soros národné nadácie otvorenej spoločnosti neriadil a neriadi. Vytvoril značne decentralizovaný systém nezávislých a voľne spolupracujúcich nadácií. Po schválení prostriedkov v jeho centrále OSI v New Yorku, na základe odpočtu a predloženej žiadosti podloženej analýzami situácie, je za strategické riadenie zodpovedná šesťčlenná správna rada. V správnej rade slovenskej OSF, ktorá sa pravidelne obmieňa, pôsobili za dve dekády rešpektované osobnosti zo sféry školstva, vedy, kultúry, médií, mimovládnych organizácií i samosprávy. Nikdy neboli v čase svojho členstva v správnej rade aktívni politici. Pôsobenie v správnej rade nie je honorované. Na predsedníckom poste správnej rady sa postupne vystriedali Rudolf Chmel, Mária Zelenáková, Iveta Radičová, Katarína Vajdová, Eugen Jurzyca a Zuzana Kušová.

After the national parliament passed the Foundation Act, which ordered re-registration of grant-providing non-governmental organizations (previously they had been registered in compliance with the Civic Code), the Board of Trustees in 1997 decided to change the foundation's name to Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation (NOS – OSF).

George Soros has never been in charge of managing national open society foundations. He has created a rather decentralized system of independent and freely cooperating foundations. Strategic management of the NOS – OSF has always been in the hands of a six-member Board of Trustees, which submits not only requests for financing supported by situation analyses but also evaluations and annual reports to the OSI headquarters in New York. Members of the NOS – OSF Board of Trustees have never been remunerated and have rotated regularly; during the two decades of its existence, the board featured a number of respected personalities from the domain of education, science, culture, media, the

Nadácia sa pri posudzovaní projektov vždy opierala o stanoviská odborných komisií zložených z renomovaných odborníkov na príslušnú oblasť. Za doterajšie obdobie činnosti v nich pôsobili stovky špecialistov z oblasti školstva, kultúry, vedy a mimovládnych organizácií.

Viacerí bývalí členovia Správnej rady NOS – OSF dosiahli významné posty vo verejnom živote. Napríklad Pavol Demeš bol ministrom medzinárodných vzťahov a poradcom prezidenta SR, Rudolf Chmel bol ministrom kultúry a neskôr podpredsedom vlády SR a opakovane poslancom NR SR, Iveta Radičová bola ministerkou práce a sociálnych vecí a neskôr predsedníčkou vlády, Eugen Jurzyca bol ministrom školstva, Štefan Markuš bol veľvyslancom v Maďarsku, Martin Bútora veľvyslancom SR v USA, Kálmán Petöcz veľvyslancom SR pri OSN v Ženeve, Katarína Vajdová bola riaditeľkou kancelárie premiérky.

Niektorí z bývalých členov správnej rady sú súčasťou Rady starších, ktorá pôsobí pre vedenie a správnu radu nadácie ako poradný orgán.

third sector and self-governance. The board was chaired by Rudolf Chmel followed by Mária Zelenáková, Iveta Radičová, Katarína Vajdová, Eugen Jurzyca and Zuzana Kušová.

When evaluating projects to be supported, the foundation has always relied on positions of expert commissions that comprised renowned capacities in particular areas. These commissions have included hundreds of specialists from the field of education, culture, science and the third sector.

While none of its members was ever politically active during their stint at the NOS – OSF Board of Trustees, a number of its former members have held important political and public posts either before or after. For instance, Pavol Demeš served as minister of international relations and advisor to the President of the Slovak Republic Michal Kováč; Rudolf Chmel held the post of culture minister and later deputy prime minister and was elected several times to the National Council of the Slovak Republic; Iveta Radičová was minister of labour, social affairs and family and later led the cabinet; Eugen Jurzyca held the post of education minister; Štefan Markuš was Slovakia's ambassador to Hungary; Martin Bútora was Slovakia's ambassador to the United States; Kálmán Petöcz was Slovakia's ambassador to the United Nations in Geneva; Katarína Vajdová was in charge of Prime Minister Radičová's office.

Some of the former members of the board of trustees have formed the so-called council of elders, which acts as an advisory body to the board.

Súčasnú sídlo NOS – OSF na Baštovej ul. 5 v Bratislave
 The current headquarters of the NOS – OSF, 5 Baštová Street, Bratislava
 Foto: Pavol Demeš

SÍDLO NADÁCIE

Nadácia sídlila od svojho vzniku v novembri 1992 až do roku 2000 v budove na Staromestskej ulici 6 v Bratislave. V týchto priestoroch boli do Nežnej revolúcie učebne pre aparát Komunistickej strany Slovenska. V známej „nadačnej budove“, ktorá trápila najmä Mečiarových ideológov, malo sídlo viacero nových mimovládnych organizácií – Nadácia Charty 77, Vzdelávacia Nadácia Jána Husa, Slovenský helsinský výbor, Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku (SFPA), hnutie Human. Okrem toho tam sídlili vydavateľstvá Kalligram a Archa, týždenník Kultúrny život, ako aj slovenská redakcia Rádia Slobodná Európa.

V roku 1993 nadácia otvorila svoju kanceláriu na východnom Slovensku v Prešove s cieľom byť čo najbližšie ľuďom z najchudobnejších regiónov a efektívnejšie realizovať rómske projekty.

THE FOUNDATION'S HEADQUARTERS

From its founding in November 1992 until 2000, the foundation had its headquarters at Staromestská 6 in Bratislava. In a way, the building is one of the symbols of the Velvet Revolution as it used to serve the apparatus of the Communist Party of Slovakia. After November 1989 it was turned into a “foundation building”, which has always been a thorn in the side of various ideologues, particularly supporters of former prime minister Vladimír Mečiar; for many years it sheltered various non-governmental organizations, including Charter 77 Foundation, Jan Hus Educational Foundation, Slovak Helsinki Committee, Slovak Foreign Policy Association (SFPA), and the Human movement. Besides, it also accommodated Kalligram and Archa publishing houses, the Kultúrny život weekly, and the Slovak branch of Radio Free Europe.

Pôvodné sídlo NOS – OSF na Staromestskej 6 v Bratislave
Former seat of the NOS – OSF, Staromestská Street, Bratislava
Foto: Pavol Demeš

V roku 2000 sa nadácia presťahovala do zrekonštruovanej trojposchodovej historickej budovy na Baštovej 5, ktorú vlastní Open Society Institute. Baštová ulica patrí k najstarším zachovaným uliciam v Bratislave. Je to najužšia ulica v meste. Nové priestory NOS – OSF sa stali známym miestom stretávania predstaviteľov MVO. Open Gallery, suterén budovy slúži ako výstavný priestor a miesto zaujímavých diskusií a prezentačných podujatí. Budova sa stala doslova domom mimovládnych organizácií, dnes tu sídlia: Fórum donorov, Slovensko-český ženský fond, Minorma, KC Dunaj, Aliancia Stará tržnica, Hlava 98, Bratislavský majáles, Inštitút pre verejné otázky, Slovenský helsinský výbor, Romano Kher – Rómsky dom. Nadačná knižnica obsahuje takmer 10 000 unikátnych publikácií.

In 1993, the foundation opened a new bureau in Prešov in order to be as close as possible to people from the country's poorest regions and increase its effectiveness in implementing projects designed for the Roma who are mainly inhabitants of eastern Slovakia.

In 2000, the foundation moved to a recently refurbished three-story historical building at Baštová 5, which is owned by the OSI. Baštová Street is one of the most ancient and cozy streets preserved in Bratislava's Old Town and is the narrowest street in Bratislava. The new headquarters of the NOS – OSF has become the meeting point for anyone of any significance in the country's third sector. The Open Gallery in the building's basement serves as the venue for exhibitions, interesting public discussions and various presentations. The building has become the home for many non-governmental organizations; it currently shelters the Slovak Donors' Forum, Slovak-Czech Women's Fund, Minorma, KC Dunaj, Old Marketplace Alliance, Hlava 98, Bratislavský majáles, Institute for Public Affairs, Slovak Helsinki Committee, Romano Kher - Rómsky dom [Romany House]. The foundation library features almost 10,000 unique publications.

Diskusia o otvorenej spoločnosti v Univerzítnej knižnici v Bratislave
Discussion about an open society at the University Library in Bratislava
Foto: Archív NOS - OSF

NADÁCIA A JEJ FINANČNÉ ZDROJE

Nadácia sa od svojho vzniku sústredila na transparentné, profesionálne a efektívne nakladanie so zverenými a získanými finančnými prostriedkami. Snažila sa zároveň vplývať na rozvoj filantropickej etiky a kultúry na Slovensku, pričom už v prvých rokoch fungovania prijala svoj etický kódex. Informácie o svojom financovaní zverejňuje vo výročných správach, ktoré sú dostupné na webovej stránke nadácie. Nadácia pravidelne prechádza domácimi i medzinárodnými auditmi. Za celé doterajšie dvadsaťročné fungovanie nadácia získala financie na svoje programy od množstva donorov (bolo ich viac ako 20, pričom išlo okrem zahraničných nadácií o zdroje EÚ, Svetovej banky, Európskej komisie, slovenské štátne zdroje, prostriedky zahraničných veľvyslanectiev a domácich podnikateľských subjektov), čo je určite prejavom toho, že nadácia v súlade s platnými zákonmi nakladá s poskytnutými finančnými zdrojmi transparentne a profesionálne.

THE FOUNDATION AND ITS FINANCIAL RESOURCES

From the very outset, the foundation has always striven for transparent, professional and effective handling of received funds. At the same time, it has furthered development of philanthropist ethics and culture in Slovakia based on its own Code of Ethics that was adopted during the initial years of its existence. The information on its financial management in the form of detailed annual reports is publicly available on the foundation's official website. The foundation is regularly subjected to domestic as well as international audits. In two decades of its existence, the foundation's programs received funds from more than 20 donors (besides foreign foundations, they included European Union, World Bank, European Commission, Slovakia's state budget, foreign countries' embassies and domestic businesses) which certainly serves as a warranty that the foundation handles the entrusted funds transparently, professionally and in compliance with valid laws.

Výška finančných prostriedkov, z ktorej nadácia financovala svoju činnosť v tomto období (granty, vlastné programy a správa nadácie), dosiahla 57 miliónov dolárov, z čoho George Soros poskytol asi 49,5 milióna USD. Na správu použila nadácia približne 13 percent financií.

Prvých zhruba osem rokov nadácia administrovala takmer výlučne zdroje pochádzajúce z Open Society Institute, New York (George Soros). Až neskôr sa sústredila na získavanie alternatívnych zdrojov. Stále si pritom zachovávala charakter nadácie, ktorá si okrem grantovej činnosti udržiavala aj vlastné programy, opierajúc sa o vlastnú expertízu.

George Soros poskytoval cez OSI národným nadáciám zdroje v ročných intervaloch, nebol zástancom tvorby rezervných fondov a základín. OSF musela vypracovávať každoročne podrobný odpočet svojej činnosti a zdôvodniť v žiadosti opodstatnenosť pridelenia ďalších zdrojov. Žiadosti dôkladne posudzovali poverené odborné komisie, programoví špecialisti a vedenie OSI, na čele s jeho prezidentom (až do roku 2011 ním bol Aryeh Neier, ktorého vystriedal Christopher Stone).

The overall volume of funds the foundation used to finance its activities during the examined period (i.e. grants, own programs and administration) reached \$57 million of which George Soros donated approximately \$49.5 million. About 13 percent of total funds were used for the foundation's administration.

During the first eight years or so, the foundation almost exclusively administered funds that had been provided by the OSI in New York. Later, it began to target funds from alternative sources while preserving the character of a foundation, which apart from providing grants also pursued its own programs that were based on its expertise.

George Soros has always provided funds to national foundations annually via the OSI as he was never a proponent of reserve funds or endowments. Every year, NOS – OSF is required to elaborate a detailed report on its activities and justify the allocation of further funds. The reports have always been scrutinized by expert commissions, program specialists and the OSI board led by its president

Nadácia vďaka svojej práci nadobudla povest' efektívneho a spoľahlivého donora. Po roku 2000 získala zdroje na granty pre slovenské MVO od nasledovných subjektov: Mott Foundation, konzorcium amerických nadácií Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe, prostriedkov EÚ a Európskeho hospodárskeho priestoru (EEA Grants – tzv. nórske fondy). Od roku 2005 spravuje aj prostriedky vlády SR určené na štipendiá pre rómskych študentov.

Pre vlastné projekty zamerané na Rómov, mimovládne organizácie, médiá a kvalitu demokracie bola nadácia schopná získať prostriedky napríklad od veľvyslanectiev USA, Kanady, Veľkej Británie a Holandska, Svetovej banky, Európskej komisie, Slovenskej sporiteľne, spoločnosti Slovak Telecom a v menšom rozsahu od podnikateľských subjektov a jednotlivcov.

V súčasnosti je ročný rozpočet nadácie (určený na granty, vlastnú činnosť a správu) približne 1,8 milióna eur, z čoho je asi polovica zo zdrojov Georgea Sorosa. Nadácia si udržuje grantovo-operačný charakter s tendenciou ďalšieho znižovania zdrojov pochádzajúcich od jej zakladateľa.

Aryeh Neier, who was replaced by Christopher Stone in 2011.

Based on its long-term flawless performance, the foundation has built the reputation of an effective and reliable partner. Since 2000, it raised funds for grants from the following donors: the Charles Stewart Mott Foundation, the consortium of American foundations Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe, EU funds and European Economic Area (EEA) Grants, also known as Norwegian Funds. Since 2005, it has also administered Slovak state budget funds earmarked for scholarships of Romany students.

For its own projects targeting the Roma, non-governmental organizations, media and furthering democracy, the foundation has received funds from U.S., Canadian, British and Dutch embassies, the World Bank, the European Commission, Slovak Savings Bank, Slovak Telecom and, to a smaller extent, from businesses and individuals.

Currently, the foundation's annual budget (including grants, its own programs and administration) is approximately €1.8 million; about half of that amount is still contributed by George Soros. Besides preserving its grant-operating character, the foundation has a long-term goal to further reduce the share of funds that come from its founder.

PROGRAMOVÉ ZAMERANIE A AKTIVITY NOS – OSF

NOS – OSF je grantovo-operačná nadácia, ktorá za ostatné dve dekády poskytla na Slovensku najväčší objem prostriedkov zo všetkých domácich a zahraničných nadácií, pričom mala najširší záber podporovaných aktivít. Zo širokého portfólia nadácia udelila najviac prostriedkov pre oblasť školstva a vzdelávania, na riešenie rómskej problematiky a rozvoj mimovládneho sektora. Programy sa postupne vyvíjali spolu s meniacim sa prostredím a novými výzvami. Niektoré programy pretrvávajú dodnes, ako podpora projektov MVO v oblasti ľudských práv a demokracie, rómske projekty, iné boli postupne ukončené.

Za dve dekády sa NOS – OSF okrem grantovej činnosti vypracovala na uznávanú mimovládnu inštitúciu, ktorá pomohla vlastnými aktivitami a expertízou k spoločensko-politickej transformácii Slovenska a jeho integrácii do západných demokratických zoskupení.

Diskusia o otvorenej spoločnosti
Discussion on an open society
Foto: Archív NOS – OSF

Pracovníčky nadácie / Foundation staff
(zľava / from left: Janka Hažírová, Barbora Kahátová,
Viktória Mlynárčiková a Jana Paczkowská)
Foto: Archív NOS - OSF

PROGRAM FOCUS AND ACTIVITIES OF NOS – OSF

NOS – OSF is a grant-operating foundation that over the past two decades channelled more funds to Slovakia than any other foundation, domestic or foreign, and its scope of supported activities was equally unparalleled. The greatest share of funds has been allocated to training and education, tackling problems of the Roma and furthering development of the non-governmental sector. Its programs gradually evolved as the environment kept changing and new challenges kept arising. While some programs have been gradually phased out, others have persevered until the present day, for instance those that support projects aimed at furthering human rights and quality of democracy or projects targeting the Roma.

But providing grants was not the end of it. In the course of its existence, NOS – OSF has become a highly-respected non-governmental institution whose activities and expertise have catalyzed socio-political transformation of Slovakia and its integration into western democratic groupings.

Training, education and science

After the fall of the Berlin Wall, George Soros and the Open Society Institute attributed special importance to improving the quality of education in central and eastern European countries. Following the Velvet Revolution and opening of the western border, people in Slovakia were increasingly interested in studying abroad, learning foreign languages (especially English), establishing new partnerships and obtaining new knowledge and skills. In a situation when individuals as well as institutions in Slovakia suffered from the shortage of available funds yet yearned for contacts with the West, George Soros and his OSI promptly stepped up to the challenge and completely filled this demand. Long before founding of NOS – OSF, Soros supported educational stays abroad and disbursed scholarships for Slovak students, scientists and experts from secondary schools but especially universities. Most of this support was provided via the Charter 77 Foundation.

Vzdelávanie, školsťvo a veda

George Soros a Open Society Institute kládli po páde Berlínskeho múra osobitnú pozornosť na skvalitnenie vzdelávania v krajinách bývalého východného bloku. Po Nežnej revolúcii a otvorení hraníc smerom na západ u nás rapídne narástol záujem o štúdium v zahraničí, o výučbu cudzích jazykov (najmä angličtiny) a získavanie nových partnerstiev, vedomostí a zručností. V situácii, kedy ľudia a inštitúcie na Slovensku mali limitované finančné zdroje a kontakty so západom, George Soros a jeho OSI promptne zareagovali na túto výzvu a spoločenský záujem. Už pred založením NOS – OSF George Soros podporoval zahraničné stáže a štipendiá slovenských študentov, vedeckých a odborných pracovníkov na stredných a hlavne vysokých školách. Dialo sa tak najmä prostredníctvom Nadácie Charty 77.

East East program: Zuzana Wienk, riaditeľka Aliancie Fair-Play (vľavo) a kirgizskí hostia / East East Program, Zuzana Wienk, director Alliance Fair-play and guests from Kyrgyzstan
Foto: Archív NOS - OSF

Bratislava bola v roku 1990 dokonca horúcim kandidátom na zriadenie Stredoeurópskej univerzity (CEU – Central European University), do ktorej americký filantrop vložil veľké prostriedky. Politická situácia na Slovensku však nebola tomuto projektu naklonená a napokon medzinárodne akreditovaná vzdelávacia inštitúcia, kde sa vyučujú v angličtine najmä spoločenské a humanitné vedy, našla svoje sídlo v roku 1991 v Budapešti, s pobočkami v Prahe a Varšave. George Soros tiež čiastočne podporil zriadenie dvoch nových vzdelávacích ustanovizní na Slovensku – Academiú Istropolitana Nova a Trnavskú univerzitu.

Podpora vzdelávania a vedy nabrala novú dynamiku po zriadení samostatnej Sorosovej nadácie na Slovensku. Pre NOS – OSF sa táto oblasť stala prioritnou a George Soros do nej u nás investoval spomedzi všetkých oblastí najviac prostriedkov. Granty pre vzdelávacie projekty šli priamo z fondov, ktoré získala NOS – OSF z newyorskej centrály OSI, alebo z grantových schém vytvorených pre krajiny strednej a východnej Európy.

Stratégiou nadácie od začiatku jej pôsobenia bolo poskytovať granty čo najširšiemu okruhu záujemcov na základe verejných súťaží, do ktorých sa mohli zapojiť vzdelávacie inštitúcie, mimovládne organizácie a jednotlivci. Žiadosti posudzovali odborníci z praxe a výsledky boli zverejňované na webovej stránke nadácie, ako aj v jej výročných správach.

Okrem podpory pre občanov Slovenskej republiky nadácia zabezpečovala aj pozývanie učiteľov a odborníkov z Európy a Ameriky k nám. Viaceré z týchto mobilityných a vzdelávacích programov nadácia administrovala sama, niektoré dokonca aj po odznení financovania od Georgea Sorosa.

In 1990, Bratislava was even considered a hot candidate to accommodate the Central European University (CEU), in which the American philanthropist invested considerable funds. Unfortunately, Slovakia's political representation at the time was not inclined toward this project. Eventually, the internationally accredited educational institution with English-language curricula focusing on social studies and humanities dropped anchor in 1991 in Budapest with branches in Prague and Warsaw. Soon afterwards, George Soros showed he was far from holding a grudge by supporting the founding of two new educational establishments in Slovakia – namely Academia Istropolitana Nova and Trnava University.

Support for educational and scientific projects gained new dynamism after Soros had established a separate foundation in Slovakia. From the very beginning, NOS – OSF viewed both areas as top priorities and allocated more funds to them than to any other area. The grants for educational projects were channelled directly from the OSI headquarters in New York or from grant schemes created specifically for central and eastern European countries.

From the outset, the foundation's philosophy was to provide grants to the broadest possible circle of applicants based on public tenders in which educational establishments, non-governmental organizations and individuals were encouraged to take part. The applications were evaluated by experts in particular areas and the results of tenders were published on the foundation's official website as well as in its annual reports.

Besides supporting citizens of the Slovak Republic, the foundation also financed stays of teachers, lecturers and experts from Western Europe and North America in Slovakia. The foundation administered several of these mobility educational programs on its own; some of them continued to be financed even after the funding from George Soros had dried up.

Projekt na podporu detí v predškolskom veku
Project supporting pre-school children
Foto: Archív NOS - OSF

PREDŠKOLSKÉ ZARIADENIA

NOS – OSF sa v začiatkoch svojej činnosti venovala aj podpore programov zameraných na deti predškolského veku, využívajúc pritom špecifické know-how z USA. Program Head Start sprostredkoval skúsenosti a nový pohľad na prácu s deťmi a nové prístupy k predškolskej výchove a vzdelávaniu zo strany pedagógov, expertov, zriaďovateľov a rodičov. Program rozvíjali Eva Končoková a Eva Ďuríková. Nadácia poskytla aj priamu materiálnu pomoc pre desiatky materských škôl po celom Slovensku. Tento program sa v roku 1994 osamostatnil ako Nadácia Škola dokorán a jeho aktívnym pokračovateľom sa dnes stala nezisková organizácia Škola dokorán.

STREDNÉ ŠKOLY

Nadácia od svojho vzniku podporila stovky stredných škôl po celom Slovensku. Finančná podpora šla na pestrú paletu projektov (napr. rozvoj a činnosť krúžkov, vydávanie školských časopisov), štipendiá a stáže na zahraničných školách pre talentovaných študentov a učiteľov. Vďaka NOS – OSF a jej

PRE-SCHOOL ESTABLISHMENTS

In the early stages of its operation in Slovakia, NOS – OSF also supported programs designed for children of pre-school age, using specific know-how from the United States. The Head Start program focused on passing on experience in the field of pre-school education along with a new approach to this specialized field of teaching and child rearing to teachers and instructors in education, administrators and parents. Instrumental in developing the program were Eva Končoková and Eva Ďuríková. The foundation also provided direct material support to dozens of kindergartens all around Slovakia. The program was split off in 1994, and today it is administered by the School Wide Open non-profit organization.

SECONDARY SCHOOLS

Since its emergence, the foundation has supported hundreds of secondary schools all over Slovakia. The financial support focused on a broad range of projects, for instance developing amateur

20. výročie štipendijného programu pre stredoškóľákov, profesori z ASSIST, HMC, absolventi a podporovatelia, 2013
20th Anniversary Scholarship Program for High School Students, professors of ASSIST, HMC, alumni and supporters, 2013
Foto: Tomáš Halász

partnerstvu s American Secondary School for International Students and Teachers (ASSIST), USA, a Headmasters' and Headmistresses' Conference (HMC) Projects for Central and Eastern Europe, Veľká Británia, bolo doposiaľ na ročných študijných pobytoch na stredných školách v USA a Veľkej Británii viac ako 250 stredoškóľákov. Podpora zahraničných stáží, aj keď v limitovanom počte, trvá do dnešných dní.

Pre rozvoj kritického myslenia a komunikačných zručností slúžilo založenie a podpora siete debatných klubov na stredných školách v roku 1995. Po piatich rokoch sa tento program osamostatnil a vznikla efektívna Slovenská debatná asociácia, ktorá dosahuje na domácej i medzinárodnej scéne pozoruhodné výsledky. Program koordinovali Jana Hažírová a Marek Mikle.

NOS – OSF organizuje od roku 1994 súťaž v písaní esejí v anglickom jazyku pre študentov gymnázií – English Essay Competition. Táto súťaž, ktorá každoročne prináša prehľad o názoroch študentov gymnázií na dianie v spoločnosti, sa stala veľmi populárnou. V súčasnosti je do nej zapojených

clubs, publishing school magazines, and disbursing scholarships to allow talented students and pedagogues to study at schools abroad. Thanks to its partnerships with the American Secondary School for International Students and Teachers (ASSIST) from the United States and the Headmasters' and Headmistresses' Conference (HMC) Projects for Central and Eastern Europe from Great Britain, NOS – OSF has sent over 250 secondary school students to one-year educational stays at secondary schools in the United States and Great Britain. Although the foundation's support of educational stays abroad has somewhat decreased, it has continued to the present day.

In order to further development of critical thought and communication skills, in 1995 the foundation established and supported a network of debate clubs in Slovak secondary schools. The program branched off five years later, giving birth to the Slovak Debate Association, which has since achieved remarkable results on the domestic as well as international scene. The program was coordinated by Jana Hažírová and Marek Mikle.

takmer polovica slovenských gymnázií. Nadácia vydáva každé tri roky zborník víťazných prác. Programy pre stredné školy nesú pečať Eleny Smolinskej, Jany Hažírovej, Kataríny Štulajterovej, a najmä Kataríny Križkovej.

Priekopnícku úlohu zohrala NOS – OSF pri zavádzaní internetu na stredných školách. V rokoch 1995 – 1999 pomohla finančne a metodicky k zavedeniu internetu na 135 školách. Nadácia investovala 12 500 000 Sk do technického vybavenia škôl, ako sú servery, modemy, do poplatkov za internetové pripojenie i do ďalších aktivít, napr. workshopov, školení a príručiek. Programovou manažérkou internetového programu bola Katarína Pišútová, pričom sa nadácia opierała o pomoc učiteľov a poradcov zo sféry IT. Celoslovenský program informatizácie stredných škôl po štyroch rokoch prerástol do projektu Infovek, ktorý je v gescii Ministerstva školstva SR.

Diskusia o inkluzívnom vzdelávaní
Discussion on an inclusive education
Foto: Archív NOS - OSF

Since 1994, NOS – OSF has organized the English Essay Competition, a contest in writing essays in the English language for secondary grammar school students. The competition, which annually provides a snapshot of students' views on recent developments within Slovak society, has become extremely popular. At this point, almost half of all secondary grammar schools in Slovakia participate in it. Every three years, the foundation publishes an anthology of winning essays. Elena Smolinská, Jana Hažírová, Katarína Štulajterová and especially Katarína Križková have put their unmistakable stamps on most programs for secondary schools.

NOS – OSF played a pioneering role in improving Internet connectivity in Slovak secondary schools. Between 1995 and 1999, it provided financial and methodological support aimed at establishing Internet connection to 135 schools. The foundation invested 12.5 million Slovak crowns (€415,000) into providing hardware equipment such as servers and modems, subsidizing Internet connection fees as well as other activities such as organizing workshops, providing training and publishing manuals. The manager of the foundation's Internet program was Katarína Pišútová who relied on the assistance of teachers and experienced IT advisors. After four years, the nationwide program of secondary schools' computerization gradually grew into Infovek [Infoage], a project that is currently implemented under the auspices of the Ministry of Education.

Absolventi štipendijného programu pre stredoškóľákov
Secondary school scholarship alumni
Foto: Archív NOS - OSF

VYSOKÉ ŠKOLY

NOS – OSF vložila do vzdelávania vlastné zdroje určené pre vysoké školy. Do rozsiahleho medzinárodného programu na podporu vyššieho vzdelávania HESP (Higher Education Support Program), financovaného Georgeom Sorosom na regionálnej, resp. globálnej báze, bolo zapojené i Slovensko. Finančné prostriedky boli určené na podporu transformácie vysokých škôl v oblasti študijných osnov a metód vyučovania, zvýšenie úrovne výučby, podporu vzájomnej a medzinárodnej spolupráce univerzít. Slovenským špecifikom bolo zaradenie vysokých škôl prírodovedných a technických smerov do tohto programu. Nadácia tiež poskytovala pomoc talentovaným študentom, postgraduálnym študentom, vedeckým a pedagogickým pracovníkom.

UNIVERSITIES

It would be hard to find an education system segment on which NOS – OSF focused more painstakingly than higher education. Slovakia actively participated in Higher Education Support Program (HESP), an extensive international program financed by George Soros on the regional as well as the global level. The provided financial support was earmarked for supporting transformation of Slovak universities in terms of study curricula and teaching methods, improvement of the quality of provided education as well as mutual and international cooperation between universities. A specific feature of Slovakia's participation was the particularly active involvement of natural science and technical universities in the program. Needless to say, the foundation also awarded scholarships to talented students, postgraduate students, and accomplished scientists and professors.

Foto: Archív NOS - OSF

Tím Nadácie Charty 77 / Charter 77 Foundation team. Zľava
/ from left, Martin Gierť, Anna Trebatická, Zuzana Szatmáry
Foto: Archív NOS - OSF

PODPORA MOBILÍT

Nadácia podporovala až do roku 2000 program Nadácie Charty 77 – Sorosov cestovný grant. Obracali sa na ňu tisíce uchádzačov, ktorí žiadali o podporu ich zahraničných študijných pobytov, účasti na stážach a vedeckých konferenciách. Stovky z nich finančnú podporu získali. Niekedy šlo o celé alebo čiastočné školné, inokedy o preplatenie cestovných či pobytových nákladov, konferenčných poplatkov, zdravotného poistenia a pod.

NOS – OSF popritom sama ponúkala možnosť uchádzať sa o vysokoškolské stáže a výmenné pobyty pre učiteľov a vedeckých pracovníkov na prestížnych amerických či britských univerzitách, ktoré vytvorili partnerstvo s OSI (napr. Oxford University a Cambridge University). Osobitnú kapitolu predstavujú štipendiá na Stredoeurópskej univerzite (CEU) v neďalekej Budapešti, kde mohli získať magisterské či postgraduálne vzdelanie v humanitných odboroch viacerí slovenskí odborníci a pedagógovia.

Rozsahom nevelký, no pozoruhodný bol program štipendií na slovenských vysokých školách pre študentov z krajín bývalej Juhoslávie, ktorí sa z dôvodu vojnových konfliktov nemohli vrátiť domov.

SUPPORTING MOBILITY

Until 2000, the foundation disbursed Soros Travel Grants through the Charter 77 Foundation. Throughout the 1990s, it was approached by thousands of applicants who asked it to support their educational stays, research fellowships and participation in scientific conferences abroad. Hundreds of them received financial support; some saw their tuition fees financed in full or in part while others saw their travel or accommodation costs, conference fees, or health insurance reimbursed.

At the same time, NOS – OSF offered exchange stays and research fellowships for students, teachers and researchers at prestigious American and British universities that formed partnerships with OSI (e.g. Oxford University and Cambridge University). A specific chapter has been written by the Central European University (CEU) in nearby Budapest where a number of Slovak experts and pedagogues obtained their master's or postgraduate degrees in humanities.

There was a rather small but nevertheless remarkable program of scholarships at Slovak universities for students from the countries of the former Yugoslavia who had fled their homeland as a result of the war that plagued the Balkan region throughout the 1990s.

GRANTY PRE JEDNOTLIVCOV A VÝSKUM

Finančne podvyživené vysoké školy mali po otvorení hraníc problém udržať si kvalitných pedagógov a študentov. NOS – OSF podporilo riešenie tohto problému doplnkovou finančnou podporou vybraných externých učiteľov a postgraduálnych študentov. Šlo najmä o oblasť humanitných a ekonomických vied, ktoré prechádzali po páde komunizmu zásadnou obsahovou a metodickou transformáciou. Popri individuálnej podpore nadácia grantovo podporila aj mnohé výskumné projekty a odborné publikácie.

GRANTS FOR INDIVIDUALS AND RESEARCH

After the Iron Curtain had been lifted, financially undernourished Slovak universities faced a problem of keeping their top professors and students. NOS – OSF tried to help solve this problem by providing additional financial support to select teachers and postgraduate students. In doing so, it targeted primarily universities focusing on humanities and economics, which after the collapse of communism went through a fundamental curricular and methodological transformation. Apart from supporting individuals, the foundation also disbursed grants to a number of research projects and publications.

Účastníci podujatia Open Space
Open Space participants
Foto: Tomáš Stanek

Paul McCullough, americký učiteľ z Gymnázia J. Papánka v Bratislave pri vyhlasovaní výsledkov súťaže v písaní esejí v anglickom jazyku
Paul McCullough, an American teacher from J. Papánek Gymnasium in Bratislava announcing the results of the English Essay Competition
Foto: Archív NOS - OSF

ZÍSKAVANIE UČITEĽOV ANGLIČTINY

NOS – OSF reagovala tiež na akútnu potrebu výučby angličtiny. Sprostredkovala pre slovenské školy desiatky lektorov anglického jazyka z USA a iných krajín. V rokoch 1993 – 2001 vyučovalo na rôznych gymnáziách a vysokých školách v rámci celého Slovenska 46 lektorov, napr. na Gymnázium sv. Mikuláša v Prešove, Gymnázium Ľ. Štúra v Trenčíne, Evanjelickom gymnázium v Banskej Bystrici, Gymnázium v Myjave, 1. súkromnom gymnázium v Bratislave, ako aj na Prešovskej univerzite v Prešove a FF UKF v Nitre. Dušou programu bola Elena Smolinská.

MIMOŠKOLSKÉ VZDELÁVACIE PROJEKTY

NOS – OSF manažovala niekoľko rokov aj vlastné vzdelávacie projekty orientované na veľmi žiadanej oblasti. Projekt Výchova k zdravému životnému štýlu (Health Education Program) koordinovala v rokoch 1993 – 1999 Jana Hažírová. V rámci neho sa malo možnosť po celom Slovensku vzdelávať asi 13 000 účastníkov, predovšetkým pedagógov. Počas 472 víkendových seminárov sa preberali témy ako protidrogová prevencia, zdravá výživa, sexuálna výchova, prevencia HIV-AIDS, komunikačné zručnosti a ďalšie. Seminára viedli skúsení domáci i zahraniční lektori, ktorí pripravili pre školenia aj

RECRUITING ENGLISH LANGUAGE TEACHERS

NOS – OSF also reacted to the acute need of improving the quality of English language teaching, by arranging for the arrival of dozens of English language lecturers from the United States and other countries who taught at Slovak schools. Between 1993 and 2001, a total of 46 lecturers taught English at various secondary grammar schools and universities around Slovakia, including the Grammar School of St. Nicolas in Prešov, the Grammar School of Ľudovít Štúr in Trenčín, the Evangelical Grammar School in Banská Bystrica, the Myjava Grammar School, the 1st Private Grammar School in Bratislava, as well as at Prešov University and the Faculty of Arts at University of Constantine the Philosopher in Nitra. At the heart of the program was Elena Smolinská.

OUT-OF-SCHOOL EDUCATIONAL PROJECTS

For many years, NOS – OSF managed its own educational projects that targeted much-demanded areas. Between 1993 and 1999, Jana Hažírová was in charge of coordinating the Health Education Program, which provided specific education to some 13,000 participants from all over Slovakia, mostly health instructors. During the 472 weekend seminars, they discussed issues such as drug abuse prevention, healthy diet, sex education, HIV-AIDS prevention, communication skills, etc. The seminars were led by experienced domestic and foreign lecturers some of whom prepared special publications and training manuals. The foundation invested approximately \$420,000 into the project.

Throughout the 1990s, NOS – OSF administered **Economic Reform**, a program developed by East West Management Institute, Inc. (founded by George Soros) in cooperation with the United States Agency for International Development (USAID), the Council of International Programs, Enterprise Europe and others. As part of the program, corporate subjects and educational institutions in the United States, Great Britain and Canada hosted dozens of managers and

samostatné publikácie a manuály. NOS – OSF investovala do tohto projektu asi 420 000 dolárov.

V deväťdesiatych rokoch NOS – OSF administrovala program Ekonomická reforma, ktorý vyvinul East West Management Institute Inc. (založený Geom Sorosom) v spolupráci s United States Agency for International Development (USAID), Council of International Programs, Enterprise Europe a ďalšími. V rámci neho sa vo firmách a vzdelávacích inštitúciách najmä v USA, Veľkej Británii a Kanade zúčastnili na krátkodobých školeniach a stážach desiatky slovenských špecialistov z praxe: z firiem, bánk, štátnych inštitúcií, výskumných pracovísk a pod. Tieto pobyty boli orientované na získavanie praktických vedomostí a zručností potrebných pre transformáciu na trhovou ekonomiku a rozvoj manažérskych zručností. Programy koordinovali Jana Hažírová a Andrea a Katarína Štulajterové.

PODPORA A SPOLUPRÁCA S MIMOVLÁDNymi ORGANIZÁCIAMI

Veľkú časť finančných prostriedkov NOS – OSF nasmerovala na projekty desiatok slovenských MVO, ktoré sa snažili zlepšiť vzdelávanie na všetkých stupňoch, od materských škôl až po univerzity. Niektoré z týchto MVO mali celoslovenské pôsobenie, napríklad Vzdelávacia nadácia Jána Husa, Slovenská akademická informačná agentúra SAIA či spomínaná Nadácia Škola dokorán, iné predstavovali malé vidiecke organizácie. Osobitná pozornosť sa venovala a doposiaľ venuje vzdelávaniu Rómov.

Vzdelávací program v priebehu rokov rozvíjali aj Irena Věchtová, Daniela Drobná, Judit Young Barбора Kahátová – Vaněková a Vladimír Rafael.

RODOVÁ ROVNOSŤ

V rámci vlastného programu Ženy v spoločnosti NOS – OSF systematicky podporovala mimovládne organizácie a ich pilotné iniciatívy. Vďaka takejto

specialists from Slovak firms, banks, government institutions, research establishments, etc. These short-term training stays focused on obtaining practical knowledge and mastering managerial skills that were indispensable to the country's transformation to market economy. These programs were coordinated by Jana Hažírová as well as Andrea and Katarína Štulajterová.

SUPPORTING NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS AND COOPERATION WITH THEM

NOS – OSF channelled a substantial share of available funds to projects by dozens of Slovak NGOs that were aimed at improving the quality of education at all levels of education system, from kindergartens to universities. Some of these NGOs operated on the nationwide basis (e.g. the Jan Hus Educational Foundation, the Slovak Academic Information Agency (SAIA) or the already mentioned School Wide Open non-profit organization) while others were small rural organizations. Special attention has always been paid to education of the Roma.

Throughout the years, the educational program was developed particularly by Irena Věchtová, Daniela Drobná, Judith Young, Barбора Kahátová – Vaněková and Vladimír Rafael.

GENDER EQUALITY

Within the framework of its Women in Society program, NOS – OSF systematically supported non-governmental organizations and their pilot initiatives. This support has helped establish the Center for Gender Studies at Comenius University; the gathering of women's personal histories that took several years led to issuing a two-volume publication entitled Pamäť žien [The Memory of Women]. The program was also instrumental in creating an online glossary of gender terminology, which continues to be an invaluable source of information for anyone who deals with gender issues. It also supported Atribút, the

Projekt vzdelávania rómskych matiek (Komunitné centrum Rudňany)
Education of the Roma mothers project (Community center Rudňany)
Foto: Barbora Vaněk

podpore začalo napríklad pri Univerzite Komenského pôsobiť Centrum rodových štúdií a viacročný zber orálnej histórie žien vyústil do vydania dvojdielnej publikácie Pamäť žien. Vznikol tiež online Glosár rodovej terminológie, ktorý je doteraz kľúčovým zdrojom pre kohokoľvek, kto sa témou rodu zaoberá. Podporu získal aj prvý a jediný časopis pre gejev a lesby Atribút. Unikátny program cestovných grantov pre feministky a ženské líderky posilňoval rozvoj a vzdelávanie osobností, ktoré sa venovali rozvoju agendy ženských práv na Slovensku. Granty OSF posilnili obhajobu práv žien na Slovensku. Či už reprodukčných práv (kampaň Možnosť voľby) alebo práva na dôstojný a bezpečný život, prostredníctvom podpory pomoci ženám zažívajúcim násilie a ich deťom (Fenestra, MyMamy), alebo podpory komunitných iniciatív rómskych žien. Nadácia posilnila hlas slovenských žien na medzinárodnej úrovni prostredníctvom monitorovacích a tieňových správ zasielaných Výboru pre odstránenie diskriminácie žien OSN. V roku 2005 Program Ženy v spoločnosti vydal vlastnú správu o dodržiavaní smerníc EÚ týkajúcich sa rodovej rovnosti „Rovnosť príležitostí žien a mužov na Slovensku“. Samostatný program podporujúci najrôznejšie projekty aktivizmu žien NOS – OSF uzavrela v roku 2004 založením Slovensko-českého ženského fondu. Tento unikátny dvojnárodný nadačný fond pôsobí v oboch krajinách dodnes a je jedinou špecializovanou donorskou inštitúciou zameranou výlučne na podporu práv žien, feministických iniciatív a spolupráce ženských mimovládnych organizácií v SR a ČR. Naštartovať a rozvinúť tento program pomohli Marek Mikle, Viera Bötcher Klementová a Zuzana Očenášová.

first and only magazine for gays and lesbians in the country.

Meanwhile, the foundation's unique program of travelling grants for feminists and female leaders has strengthened the qualifications and education of people who specialized in furthering a women's rights agenda in Slovakia. NOS – OSF grants have helped defend women's rights in general, be it their reproductive rights (e.g. Freedom to Choose campaign) or the right to dignified and safe life, through supporting female victims of violence and their children (e.g. Fenestra or MyMamy projects) or community initiatives by Romani women.

The foundation helped amplify the voice of Slovak women on the international level through monitoring and shadow reports addressed to the UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women. In 2005, the Women in Society program issued Equal Opportunities for Women and Men in Slovakia, its own report on the country's observance of EU directives in the field of gender equality. NOS-OSF concluded the special program that supported various projects of women's activism in 2004 by founding the Slovak-Czech Women's Fund. This unique mutual two-nation foundation fund operates in both countries until the present day and remains the only specialized donor institution that focuses exclusively on furthering women's rights, feminist initiatives and cooperation between women's non-governmental organizations in Slovakia and the Czech Republic. Instrumental in launching and developing the program were Marek Mikle, Viera Bötcher-Klementová and Zuzana Očenášová.

Rómovia

Slovensko patrí medzi krajiny s najväčším počtom Rómov v pomere k nerómskemu obyvateľstvu. Odhaduje sa, že u nás žije 350 000 – 400 000 obyvateľov tohto etnika, čo je 7 – 8 percent z celkovej populácie. Ich sociálne i zdravotné postavenie a taktiež vzdelanostná úroveň sú dodnes problematické, v mnohých prípadoch až katastrofálne. NOS – OSF venovala od svojho vzniku tejto marginalizovanej skupine osobitnú pozornosť. Prvá riaditeľka Nadácie Rachel Tritt prijala do OSF známu rómsku aktivistku a psychologičku Kláru Orgovánovú, aby koordinovala projekty zamerané na Rómov a vzťahy medzi nimi a majoritnou populáciou (neskôr sa stala riaditeľkou nadácie Inforoma, splnomocnenkyňou vlády SR pre rómske komunity, dnes je riaditeľkou Rómskeho inštitútu).

Snaha o zrovnoprávenie a vytváranie príležitostí pre začleňovanie Rómov sa stala trvalou a rozhodujúcou súčasťou práce NOS – OSF. Viedlo ju presvedčenie, že dlhodobou pozornosťou a úsilím sa dá prispieť k zmene. Dobré to ilustruje i posledná

Nové prístupy v predškolskej výchove (Rudňany)
New approaches in pre-school education (Rudňany)
Foto: Barbora Vaněk

The Roma

Slovakia ranks among European countries with the highest share of Roma with respect to the non-Romani population. According to expert estimates, there are between 350 and 400 thousand members of this ethnic group in Slovakia, which amounts to 7 – 8 percent of the country's total population. Their overall social status, level of education and general health condition continue to be problematic and even alarming in many areas. From the very beginning, NOS – OSF paid special attention to this marginalized population group. The foundation's first director, Rachel Tritt, brought Klára Orgovánová, a psychologist and well-known Roma activist, to coordinate the projects aimed at helping the Roma and improving mutual relations between them and the majority population; later on, Orgovánová went on to lead the Inforoma foundation and act as government plenipotentiary for Romany communities. Today she is head of the Roma Institute.

The endeavour aimed at emancipating the Roma and creating equal opportunities for them has become a permanent and crucial part of NOS – OSF activities. It was inspired and driven by the conviction that long-term attention and effort can make a difference. This may be illustrated by the most recent visit of George Soros to Slovakia in 2010, which revolved almost exclusively around the situation of the Roma. Besides administering grants from George Soros, Slovak government, foreign foundations and embassies, NOS – OSF developed its own expertise and pursued its own activities, earning the respect of all those involved.

Apart from disbursing grants for non-governmental organizations, the foundation also supported information, educational and advocacy activities benefiting the Roma as well as projects aimed at including them into non-governmental activities and community life. Between 2002 and

návšteva Georgea Sorosa na Slovensku v roku 2010, počas ktorej sa program jeho návštevy takmer výlučne venoval postaveniu Rómov. Okrem grantovej činnosti, pri ktorej nadácia administrovala prostriedky Georgea Sorosa, vlády Slovenskej republiky, zahraničných nadácií a ambasád, si nadácia postupne získala rešpekt vďaka vlastnej expertíze a aktivitám.

NOS – OSF sa okrem grantov pre mimovládne organizácie, ktoré udeľovala priebežne, sústredila aj na podporu informačno-vzdelávacích a advokačných aktivít pre Rómov a ich zapájanie do mimovládnych aktivít či iných oblastí života komunit. V rokoch 2002 – 2005 podporila vybudovanie siete desiatich regionálnych informačno-poradenských centier Rómov, ktorých úlohou je poradenstvo pri riešení problémov a zlepšení vzťahov medzi Rómami s majoritnou populáciou. Informačné a poradenské centrá pracujú pod supervíziou právnikov, zabezpečujúcich profesionálne poradenstvo a prípadné zastupovanie. NOS – OSF koordinovala aktivity centier a zabezpečovala pre ne technickú asistenciu a vzdelávanie na aktuálne témy.

Osobitná a dlhodobá pozornosť je venovaná zvýšeniu líderských schopností Rómov. Tomu slúžil aj samostatný rómsky advokačný program, cieľom ktorého bolo vytvorenie komunikujúcej siete vyškolených rómskych aktivistov (škooliteľmi boli právnici), schopných poskytnúť občanom z rómskych komunit základnú právnu pomoc.

2005, it helped develop a network of ten regional information-advisory centers that are designed to assist in tackling problems of the Roma and improving mutual relations between them and members of the majority population. The information-advisory centers are supervised by lawyers who are in charge of providing professional counselling and legal representation. NOS – OSF coordinated the centers' activities for several years, providing technical support and training on relevant issues.

In the long term, special attention is paid to encouraging leadership skills and qualities of Romani leaders, which was the sole purpose of a separate Roma advocacy program that helped create a actively communicating network of Roma activists (properly trained by the lawyers) who are able to provide basic legal advice to inhabitants of Romany communities. The program was gradually coordinated by Zuzana Oravská, Marek Harakaľ, Roman Eštočák and Valentina Petrus who all showed great dedication and expertise.

Based on a grant from the Slovak Government's Office, the foundation in 2005 began to administer scholarships for Romany students at secondary schools and universities, including university students from the Roma Memorial University Scholarships (RMUSP) program and secondary school students from the Budapest-based Roma Educational Fund (REF) program. So far, NOS – OSF has provided scholarships to 2,713 secondary school students and 717 university students of Romany origin. Until the present day, it continues to sponsor educational projects that focus on mentoring Romany secondary school graduates during initial years of their university studies. Currently, this program in Slovakia is being coordinated by Stanislava Dzuríková and Rudolf Pohlodko.

In the long term, NOS – OSF financially supports and closely cooperates with leading Slovak NGOs that focus on tackling problems of the Roma, for instance Milan Šimečka Foundation, People in Peril, School

Program s veľkým nasadením a znalosťou koordinovali: Zuzana Oravská, Marek Harakaľ, Roman Eštočák a Valentina Petrus.

Na základe grantu od Úradu vlády SR nadácia už od roku 2005 spravovala štipendiá pre rómskych stredoškolských a vysokoškolských študentov a tiež vysokoškolákov z programu Roma Memorial University Scholarships (RMUSP) a aj stredoškolákov z programu Rómskeho vzdelávacieho fondu (REF) z Budapešti. Doposiaľ NOS – OSF poskytla štipendiá 2 713 stredoškolským a 717 vysokoškolským študentom. Vzdelávacie projekty obohatené o tútorstvo a pomoc pedagógov rómskym stredoškolákom počas ich štúdia na vysokých školách robí nadácia doteraz. Stanislava Dzúriková a Rudolf Pohlodko koordinujú dnes na Slovensku tento program pre REF.

NOS – OSF dlhodobo finančne podporuje a úzko spolupracuje s významnými slovenskými MVO, ktoré sa venujú rómskej problematike, napríklad: Nadácia Milana Šimečku, Človek v ohrození, Nadácia Škola dokorán, CVEK, In Minorita, Quo Vadis a Lacho Drom.

SPOLUPRÁCA S DOMÁCIMI A ZAHRANIČNÝMI PARTNERMI

NOS – OSF je popri samostatnej grantovej činnosti súčasťou relevantných vládnych a mimovládnych zoskupení, ktoré sa snažia zlepšiť životné postavenie Rómov na Slovensku. Úzko spolupracuje s Úradom splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity, ktorým je v súčasnosti politik rómskeho pôvodu Peter Pollák. Pracovníci NOS – OSF boli, alebo sú členmi viacerých pracovných skupín orientovaných na zlepšenie integrácie Rómov, napríklad pri Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny SR – Výbor pre sociálne aspekty marginalizovaných rómskych komunít, pri Ministerstve školstva SR – členstvo vo Výbore pre výskum, vzdelávanie a výchovu v oblasti ľudských práv, pri Ministerstve vnútra SR – Komisia na monitorovanie rasovo motivovaných trestných činov

Škola zručností (Rudňany)
School where Roma learn new skills (Rudňany)
Foto: Barbora Vaněk

Wide Open, Centre for the Research of Ethnicity and Culture, In Minorita, Quo Vadis and Lacho Drom.

COOPERATION WITH DOMESTIC AND FOREIGN PARTNERS

Besides acting as an independent grant provider, NOS – OSF has also become part of relevant governmental and non-governmental groupings that strive to improve the living conditions of the Roma in Slovakia. It closely cooperates with the Office of Government Plenipotentiary for Romany Communities, which is currently led by Peter Pollák, first Romani representative elected to the national parliament. A number of NOS – OSF experts have been or continue to be members of various task forces that focus on enhancing and accelerating integration of the Roma, for instance the Committee for Social Aspects of Marginalized Romany Communities at the Ministry of Labour, Social Affairs and Family, the Committee for Human Rights Research, Education and Training at the Ministry of Education, or the Commission for the Monitoring of Racially Motivated Crimes and Combating of Racism and Extremism and the Commission for the Monitoring of European Funds at the Ministry of Interior.

a boj proti rasizmu a extrémizmu a Komisia na hodnotenie európskych fondov.

Okrem toho je NOS – OSF aj súčasťou medzinárodného úsilia o riešenie rómskej problematiky, hlavne v rámci ambiciózneho programu Dekáda inklúzie Rómov 2005 – 2015, ktorý vyhlásil vo februári 2005 Inštitút otvorenej spoločnosti vedený Georgeom Sorosom a Svetová banka. Program podporilo deväť krajín strednej a východnej Európy vrátane Slovenska, ako aj Európska komisia, Rozvojová banka Rady Európy a Rozvojový program OSN.

NOS – OSF tiež spolupracuje s medzinárodnými organizáciami, ako European Roma Rights Center, Amnesty International, Svetová banka, UNDP, Decade Secretariat Foundation, networkové programy OSI, s veľvyslanectvami USA, Holandska, Francúzska, Veľkej Británie a Kanady.

SEMINÁRE, PUBLIKAČNÉ AKTIVITY A INFORMOVANIE VEREJNOSTI

NOS – OSF zorganizovalo množstvo seminárov a stretnutí zameraných na rómsku problematiku. Medzi najvýznamnejšie patrili medzinárodné semináre pripravené v spolupráci so Svetovou bankou – Monitoring a evalvácia inkluzívnych politík pre Rómov v roku 2011 a Finančná inklúzia Rómov v roku 2012.

NOS – OSF podporila prostredníctvom MVO vydanie množstva odborných, metodických či popularizačných publikácií. Okrem toho samostatne vydala niekoľko diel s rómskou problematikou, ktoré zarezonovali v komunite odborníkov i praktikov a sú často citované. Patria medzi ne: Rómske osady na východnom Slovensku z hľadiska terénneho antropologického výskumu, Monitoring situácie rómskych osád na Slovensku, Straty z vylúčenia Rómov, Advokácia práv na bývanie znevýhodnených skupín a Benefity inklúzie vo vzdelávaní.

The foundation is part of the international endeavor aimed at tackling problems of the Roma, especially as part of the Decade of Roma Inclusion 2005 – 2015, an ambitious program jointly declared by the Open Society Institute and the World Bank in February 2005. The program was subscribed to by nine central and eastern European countries including Slovakia as well as the European Commission, the Council of Europe Development Bank and the United Nations Development Program (UNDP).

In its efforts, NOS – OSF cooperates with international organizations, such as the European Roma Rights Center, Amnesty International, World Bank, UNDP, Decade Secretariat Foundation, OSI network programs and embassies of the United States, the Netherlands, France, Great Britain and Canada.

SEMINARS, PUBLISHING ACTIVITIES AND RAISING PUBLIC AWARENESS

NOS – OSF has organized a great number of seminars and meetings aimed at tackling problems of the Roma. The most important of them were international seminars organized jointly with the World Bank – namely Monitoring and Evaluation of Inclusive Policies for the Roma held in 2011 and Financial Inclusion of the Roma held in 2012.

Through cooperation with various NGOs, the foundation supported numerous expert methodological and popularization monographs. Apart from them, it also released its own publications focusing on Romany problems that have resonated within the community of experts and practitioners alike and have been frequently referenced. They include especially the following: Roma Settlements in Eastern Slovakia from the Perspective of Anthropological Field Research, Monitoring of the Situation of Romany Settlements in Slovakia, Economic Costs of Roma Exclusion, Advocating Housing Rights of Disadvantaged Population Groups and Benefits of Inclusion in Education.

Mimovládny neziskový sektor

Koncepcia rozvoja otvorenej spoločnosti v postkomunistickej strednej a východnej Európe predpokladala, že v nej popri efektívnom a transparentnom vládnom sektore a slobodnom trhu budú mať nezastupiteľné miesto organizácie, ktoré si zakladajú sami občania, aby prostredníctvom nich realizovali širokú škálu verejnoprospešných aktivít a vykonávali kontrolu nositeľov politickej a ekonomickej moci. George Soros sa rozhodol už v začiatkoch svojho pôsobenia v našom regióne vyčleniť značné prostriedky na rozvoj tejto sféry, obyčajne nazývanej občianska spoločnosť, neziskový, mimovládny alebo tretí sektor.

Na rozdiel od podpory škôl, vedy, kultúry, zdravotníctva a pod. šlo o veľký a pestrofarebný sektor, vytvorený takmer výlučne z novozaložených malých organizácií. NOS – OSF mala v prvých rokoch pôsobenia vďaka veľkorysosti jej zakladateľa otvorené pole pôsobnosti pre podporu najrôznejších občianskych iniciatív bez vopred určeného tematického zamerania. Dôležité bolo, aby žiadatelia o podporu boli schopní presvedčiť odborné komisie a správnu radu (zložené v oboch prípadoch z rešpektovaných občanov Slovenskej republiky) o kvalite projektov a kapacite riešiteľov projekt úspešne realizovať. To umožnilo NOS – OSF stimulovať kreativitu a talent občanov po celom Slovensku a prispieť k naštartovaniu množstva nových iniciatív, vo viacerých prípadoch k vzniku nových organizácií.

Po roku 2000 nadácia začala získavať aj alternatívne zdroje z USA a Európy. V partnerstve s Nadáciou Jána Husa a Nadáciou pre deti Slovenska

Zľava / from left: Jana Kadlecová (Sasakawa Peace Foundation), Alena Pániková (NOS – OSF), Jana Malovičová (Nadácia Jana Husa / Jan Hus Foundation)
Foto: Archív NOS – OSF

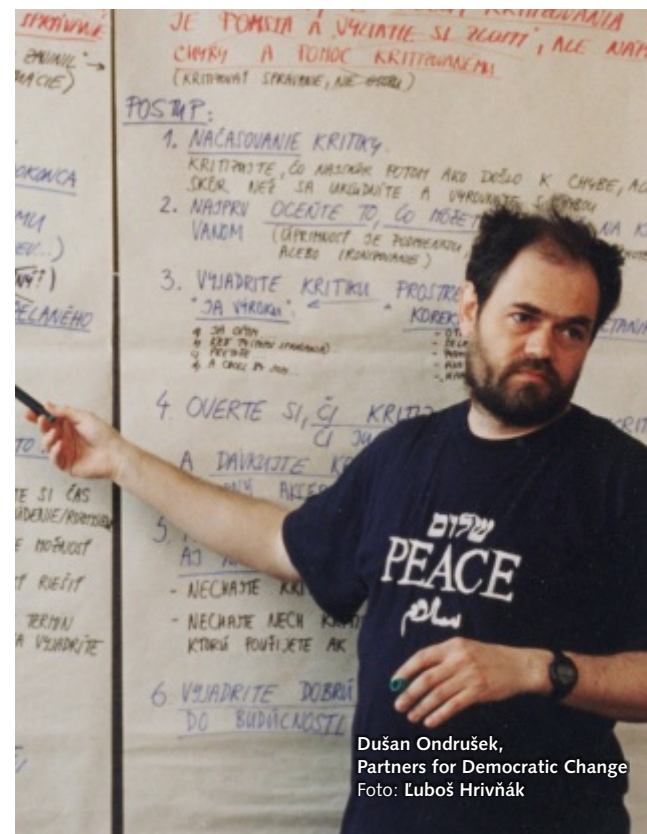

Marek Kapusta,
koordinátor kampane Rock the Vote, 1998
coordinator of the Rock the Vote campaign, 1998
Foto: Archív Pavol Demeš

Non-governmental non-profit sector

The entire concept of developing open societies in post-communist central and eastern European countries was based on the assumption that apart from the effective and transparent governmental sector and the free market, an irreplaceable role in these countries' social life must be played by organizations established by citizens in order to pursue a broad range of pro bono activities and perform effective control of the political and economic power. At the very beginning of his involvement in the region, George Soros decided to earmark significant amounts of funds to developing this sector, which is commonly referred to as civil society, non-governmental, non-profit or simply the third sector.

Unlike supporting projects in the domain of education, science, culture, health service, supporting civil society implied investing into a motley and multi-faceted sector that comprised almost exclusively new and emerging small organizations. During its early years, NOS – OSF was given a free hand by its noble-minded founder to support most diverse civic initiatives without a predetermined thematic focus. What mattered most was grant applicants' ability to convince the members of expert commissions and the board of trustees (both consisting of qualified Slovak citizens) about their project's quality and their own capacity to carry it through successfully. That allowed the foundation to stimulate citizens' creativity and talent throughout Slovakia, helping launch many brand new initiatives and give birth to entire organizations.

Dušan Ondrušek,
Partners for Democratic Change
Foto: Ľuboš Hrivňák

sa s podporou Trustu pre rozvoj občianskej spoločnosti v strednej a východnej Európe sústredila na posilnenie občianskej spoločnosti všeobecne, pričom špeciálnu pozornosť venovala segmentu analytických think tankov a tzv. strážcov demokracie (watch dog organizácií). NOS – OSF postupne zúžila škálu svojich aktivít a sústredila sa najmä na poskytovanie grantov pre MVO pôsobiace v oblasti ľudských práv a demokracie, protikorupčné aktivity, skvalitnenie justície a médií, zlepšovanie postavenia Rómov a podporu celoslovenských informačno-vzdelávacích a advokačných MVO. O rozvoj týchto tém sa zaslúžili Katarína Staroňová aj Tatiana Hičárová.

PODPORA LEGISLATÍVNYCH ZMIEN S DOPADOM NA OBČIANSKU SPOLOČNOSŤ

Mimovládne organizácie zohrali na Slovensku významnú úlohu pri tvorbe legislatívy regulujúcej občianske iniciatívy, darcovstvo, dobrovoľníctvo, prístup k informáciám a podobne. NOS – OSF sa počas celého svojho pôsobenia snažila tomuto legislatívnemu úsiliu pomáhať. Dialo sa tak formou finančnej pomoci organizáciám s expertnou kapacitou, podporou občianskych kampaní za prijatie príslušnej legislatívy alebo poskytnutím organizačného a priestorového zázemia v NOS – OSF. Okrem toho riaditeľka NOS – OSF Alena Pániková, Zuzana Konrádová, Magdalena Feniková, Stella Hanzelová, Jana Malovičová, ako aj ďalší zamestnanci nadácie aktívne vstupovali do diskusií, kampaní, či boli súčasťou odborných komisií.

Vďaka tomuto úsiliu boli prijaté viaceré zákony, napríklad: zákon o nadáciách, zákon o slobodnom prístupe k informáciám, zákon o asignácii dane z príjmu (tzv. 2 % zákon), zákon o dobrovoľníctve.

NOS – OSF dodnes venuje pozornosť fungovaniu právneho štátu. Svoj záujem sústreďuje na rovnosť príležitostí a dodržiavanie ľudských práv.

After 2000, the foundation began to scout alternative sources of funding in the United States and Europe. In partnership with the Jan Hus Educational Foundation and the Children of Slovakia Foundation and supported by the Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe, it concentrated on general strengthening of civil society, placing special emphasis on the segment of think-tanks and watch dog organizations. As time went by, NOS – OSF gradually reduced the scope of its activities and focused primarily on providing grants to NGOs that operated in the field of human rights and democracy, combating corruption, enhancing the quality of the judiciary and media, improving the status of the Roma and supporting nationwide information-educational and advocacy NGOs. These issues have been accentuated particularly by Katarína Staroňová and Tatiana Hičárová.

SUPPORTING LEGISLATIVE CHANGES THAT AFFECT CIVIL SOCIETY

In Slovakia, non-governmental organizations have played a crucial role in the process of adopting legislation that regulated civic initiatives, financial donations, volunteerism, public access to information, etc. Throughout its existence, NOS – OSF also strove to help these legislative changes take place, either through financing organizations with expert capacity, supporting civic campaigns in favour of adopting the legislation in question or offering its organizational and material capacities. Besides director Alena Pániková along with other employees of the foundation such as Zuzana Konrádová, Magdalena Feniková, Stella Hanzelová or Jana Malovičová took active part in discussions, campaigns or expert commissions.

Their endeavour has catalyzed adoption of several laws with crucial importance for the third sector, including Foundation Act, Free Access to Information Act, Income Tax Assignment Mechanism Act (a.k.a. 2% Act), or Volunteerism Act.

ROZVOJ DOMÁCEJ FILANTROPIE A KOMUNITNÝCH INICIATÍV

George Soros, podobne ako ďalší americkí či európski donori, od začiatku indikoval, že jeho pôsobenie na Slovensku je dočasné. Snažil sa pomôcť transformácii Slovenska na otvorenú demokratickú spoločnosť a pri jeho integrácii do európskych a euroatlantických štruktúr, čo bol deklarovaný záujem a vôľa elit i občanov.

NOS – OSF spolu s ďalšími donormi venovala pozornosť kultivovaniu domáceho darcovstva a filantropie dávno pred vstupom Slovenska do EÚ v roku 2004, kedy väčšina zahraničných donorov u nás svoje aktivity ukončila. Okrem spomínaného legislatívneho úsilia orientovaného na stimuláciu individuálnej či firemnej filantropie bola NOS – OSF súčasťou tímového úsilia domácich a zahraničných darcov, ktoré vyústilo v roku 1996 vo vytvorenie Fóra donorov. Alena Pániková je od začiatku až dodnes výraznou tvárou Fóra donorov a NOS – OSF mu poskytlo organizačné zázemie. Táto nadačná koalícia a jej členovia zohrali dôležitú úlohu pri rozbehu firemného darcovstva na Slovensku. Dnes pôsobí popri Fóre donorov Klub firemných darcov.

Nadácia podporila finančne aj metodicky vznik komunitných nadácií na Slovensku, najmä v spolupráci s ETP a podporou C. S. Mott Foundation. Tieto domáce grantové nadácie naštartovali množstvo občianskych iniciatív a verejnoprospešných aktivít v rôznych kútoch Slovenska, aby boli schopné generovať financie z miestnych zdrojov. V roku 2003 vytvorili Asociáciu komunitných nadácií Slovenska, ktorá je pridruženým členom Fóra donorov.

NOS – OSF continues to place special emphasis on the rule of law, focusing its attention especially on furthering equal opportunities and human rights protection.

DEVELOPMENT OF DOMESTIC PHILANTHROPY AND COMMUNITY INITIATIVES

George Soros, like many other American and European donors, always indicated that his presence in Slovakia was temporary. His principal motivation was to help Slovakia's transformation into open democratic society and its integration into European and Euro-Atlantic integration groupings, which was the declared interest of Slovak citizens as well as their political representatives.

Along with a handful of other donors, NOS – OSF cultivated domestic financial support and philanthropy long before and long after Slovakia's accession to the EU in 2004, when most foreign donors began to phase out or completely terminate their operations. Besides supporting legislative efforts aimed at encouraging individual or corporate philanthropy, the foundation was part of the joint effort of domestic and foreign donors, which led to founding the Slovak Donors' Forum in 1996. From the very outset, Alena Pániková has been the face of the Slovak Donors' Forum, and NOS – OSF provided it with its organizational background. The coalition of foundations and its individual members have played a crucial role in stimulating corporate philanthropy in Slovakia. Today, a Club of Corporate Donors is an organic part of the Slovak Donors' Forum.

The foundation has financially and methodologically supported the emergence of community foundations in Slovakia, particularly in cooperation with ETP and on the back of support from the Charles Stewart Mott Foundation. These two domestic grant-providing foundations have helped launch a great number of civic initiatives and pro bono activities in different corners of Slovakia, generating funds from local sources. In 2003, they jointly

ÚČAŠŤ NA CELOSLOVENSKÝCH AKCIÁCH A BUDOVANÍ INFRAŠTRUKTÚRY TRETIEHO SEKTORA

NOS – OSF sa zúčastňovala ako donor alebo ako aktívny partner takmer na všetkých kľúčových projektoch tretieho sektora, či už šlo o kampane, akými boli Tretí sektor SOS, proti reštriktívnemu nadačnému zákonu z roku 1996, predvolebnej občianskej kampani OK98 v roku 1998, kampani za prijatie zákona o slobodnom prístupe k informáciám na prelome rokov 1999 a 2000, kampani Ľudia ľuďom proti zrušeniu tzv. 2 % zákona v roku 2006.

Zo zdrojov Georgea Sorosa a neskôr z financií amerických nadácií združených v konzorciu Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe a tzv. nórskeho fondov NOS – OSF opakovane podporila informačno-vzdelávacie a advokačné MVO s celoslovenským pôsobením, akými boli SAIA – Servisné centrum pre tretí sektor, Partners for Democratic Change, 1. Slovenské neziskové centrum a think tanky Inštitút pre verejné otázky, INEKO a mnohé ďalšie. Nadácia sa sústredila aj na zavádzanie výučby o treťom sektore na niektorých vysokých školách, medzi inými aj na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici, ktorá vydala v roku 2009 i samostatnú učebnicu Tretí sektor a mimovládne organizácie.

PODPORA PREDVOLEBNÝCH PROJEKTOV MVO

NOS – OSF sa dostala do povedomia širokej verejnosti a politických elít najmä vďaka financovaniu citlivo vnímaných projektov slovenských MVO pred parlamentnými voľbami v roku 1998. Vstup aktérov občianskej spoločnosti do mobilizovania a informovania voličov, ako aj monitorovania volebného procesu nemali na Slovensku tradíciu. Na legitímnu nestraničku angažovanosť občianskych organizácií, známu pod skratkou Občianska kampaň OK98, reagovali nervózne, až arogantne, predstavitelia Mečiarovho vládneho režimu, ktorý sa v očiach demokratickej verejnosti, ako aj

Archív Kampaň OK'98 – stretnutie zástupcov MVO
OK'98 campaign - meeting of NGO representatives
Foto: Archív NOS - OSF

Kampaň: Tretí sektor SOS / Third Sector SOS campaign.
(Zľava / from left: Stela Hanzelová, Maroš Silný,
Lubica Trubíniová, Helena Woleková)
Foto: Archív NOS - OSF

Environmentalista Michal Kravčík
Environmentalist Michal Kravčík, People and Water
Foto: Luboš Hrivňák

Novináři Roland Kyška, Tom Nicholson na konferencii Slobodný prístup k informáciám – FOIA
 Journalists Roland Kyška (left) and Tom Nicholson at the conference Open access to information - FOIA
 Foto: Archív NOS - OSF

OK'98 – kampaň mimovládnych organizácií na zvýšenie účasti vo voľbách
 OK'98 campaign - NGO projects to increase voter participation in elections
 Foto: Archív Pavol Demeš

Projekt výmeny dobrej praxe v programe East East: Lenka a Jan Surotchak
 Lenka and Jan Surotchak, the Foundation for a Civil Society, at an East East program meeting.
 Foto: Archív NOS - OSF

Projekt OK'98 – Cesta pre Slovensko
 OK'98 projects - Journey for Slovakia
 Foto: Archív Pavol Demeš

established the Association of Slovak Community Foundations, which is an associated member of the Slovak Donors' Forum.

PARTICIPATION IN NATIONWIDE CAMPAIGNS AND BUILDING INFRASTRUCTURE OF THE THIRD SECTOR

In the capacity of donor or active partner, NOS – OSF participated in almost all key mobilization campaigns of the third sector, be it a campaign against a restrictive bill on foundations entitled Third Sector SOS in 1996, the OK98 civic awareness campaign before the 1998 parliamentary elections, a campaign in support of passing Free Access to Information Act in 1999 – 2000, or the People to People campaign against plans to abolish the 2% income tax assignment mechanism in 2006.

From the funds provided by George Soros and later by American foundations associated in the consortium called Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe or the so-called Norwegian Funds, NOS – OSF repeatedly supported nationwide NGOs specializing in awareness, educational and advocacy activities. These include SAIA-Service Centre for the Third Sector, Partners for Democratic Change, 1st Slovak Non-Profit Centre, or think-tanks such as the Institute for Public Affairs, INEKO and many others. The foundation also supported introduction of education about the third sector at some universities, including University of Matej Bel in Banská Bystrica, which in 2009 published a separate textbook entitled The Third Sector and Non-Governmental Organizations.

SUPPORTING ELECTION CAMPAIGN PROJECTS BY NGOS

NOS – OSF came to the spotlight of the general public as well as the country's political elite especially thanks to financing sensitively perceived projects of Slovak NGOs before the parliamentary elections in 1998. Such a scope of civil society actors' involvement in voter mobilization and awareness campaigns and

Pavol Demeš (SAIA – SCTS), Klára Orgovánová (Nadácia InfoROMA) / Pavol Demeš, SAIA – SCTS and Klára Orgovánová, InfoROMA Foundation
Foto: Archív Pavol Demeš

euroatlantickej komunity diskvalifikoval. Hoci MVO získavali pre svoje predvolebné projekty prostriedky od donorov z krajín EÚ a USA, George Soros a NOS – OSF sa stali symbolom – podľa vtedajšej moci neprípustného „zasahovania do vnútorných záležitostí“ a terčom atakov zo strany populistických politikov, ktorí sa vylakali angažovanosti verejnosti, požadujúcej férovosť volebnej súťaže.

NOS – OSF predvolebné projekty MVO neiniciovala, ani nekoordinovala, ale dala príležitosť projektom, ktoré podporili slobodu, férovosť a zodpovednosť rozhodovania vo voľbách. Reagovala len na žiadosti o granty, ktoré posudzovala transparentným spôsobom, podobne ako žiadosti MVO z iných oblastí – vzdelávacej, kultúrnej, environmentálnej, zdravotníckej atď. Spolupracovala pri tom s ďalšími grantovými nadáciami, vládnymi programami krajín EÚ a USA, aby nedošlo k duplicitám a neefektívnemu nakladaniu s prostriedkami. NOS – OSF nemala žiadne problémy zverejniť komu a v akej výške predvolebné granty poskytla. Spolu šlo o sumu 165 000 USD, ktorá bola napríklad len zlomkom toho, čo George Soros poskytol na zavedenie internetu a programy pre stredné školy, nehovoriac o objeme financií pre vysoké školy, Rómov a ďalšie oblasti.

NOS – OSF poskytla granty na predvolebné aktivity MVO aj pred voľbami v roku 2002, ktoré otvorili Slovensku o dva roky cestu pre vstup do EÚ a NATO. V menšej miere sa nadácia podieľala na financovaní projektov MVO i pred parlamentnými voľbami v rokoch 2006, 2010 a 2012.

monitoring of the electoral process had been previously unheard of in Slovakia. The Mečiar administration representatives reacted to the legitimate non-partisan engagement of civil society organizations that became to be known as Civic Campaign OK98 with nervousness and arrogance, disqualifying themselves in the eyes of the democratic public as well as the Euro-Atlantic community. Although election projects of Slovak NGOs were financially supported by many donors from the United States and the European Union, George Soros and his NOS – OSF became the symbol of “unacceptable meddling with internal affairs” and the chief target of attacks on the part of populist politicians who apparently became scared of mobilized citizens who merely demanded fair elections.

While the foundation refrained from initiating or coordinating election projects by Slovak NGOs, it did support in a transparent manner projects that advocated freedom, fairness and responsibility of citizens' electoral decision-making. In doing so, it cooperated with other grant-providing foundations and government programs of EU member states and the United States in order to avoid duplicity and ineffective allocation of available funds. Subsequently, NOS – OSF did not have any problems publishing the list of all grant recipients. The overall volume of funds allocated to election projects reached approximately 5.425 million Slovak crowns (€180,000), which, by the way, was only a fraction of what George Soros had donated to installing Internet connections and related programs at secondary schools, let alone the volume of funds channelled to Slovak universities, the Roma and other areas.

NOS – OSF also allocated grants to election campaigns by Slovak NGOs before the parliamentary elections of 2002, which opened the gate for Slovakia's joining the EU and NATO two years later. To a smaller degree, the foundation participated in financing NGO projects before parliamentary elections in 2006, 2010 and 2012.

Sorosovo centrum súčasného umenia – SCCA s priateľmi
Staff and friends of the Soros Center for Contemporary Arts
Foto: Archív NOS - OSF

Kultúra

Celá sieť nadácií otvorenej spoločnosti v strednej a východnej Európe venovala od svojho vzniku značnú pozornosť podpore kultúry, jej tvorcom a organizátorom. Na Slovensku stáli pri zrode NOS – OSF viaceré osobnosti, ktoré doceňovali v časoch spoločenskej transformácie význam kultúry a komunikácie a zaradili ich medzi prioritné oblasti. Vďaka podpore Georgea Sorosa tak bolo u nás vydaných mnoho pôvodne zakázaných kníh slovenských či zahraničných autorov, boli podporené knižnice, výstavy, kultúrne podujatia, dokumentačné a informačné materiály, pobyty umelcov v zahraničí a pod. NOS – OSF tieto programy sama administrovala, alebo finančne podporovala, zhruba do roku 2002.

Culture

From the outset, the entire network of open society foundations in central and eastern European countries attributed great importance to supporting culture, its creators and organizers. At the cradle of NOS – OSF in Slovakia were many respected personalities who throughout thorough a societal transformation appreciated the importance of culture and communication and kept them high on the list of priorities. Thanks to financial support provided by George Soros, for instance, various Slovak publishers were able to release a great number of previously banned books by Slovak or foreign authors. But that was not the end of it as the foundation also supported libraries, exhibitions, cultural events, documentation and information materials, artists' stays abroad, etc. NOS – OSF administered these cultural programs or financially supported them until 2002.

PROGRAM OTVORENÝCH KNIŽNÍC (OPEN LIBRARY PROGRAM)

Po zmapovaní potrieb slovenských knižníc, ktoré sa po spoločensko-politických zmenách dostali do vážnych finančných problémov, NOS – OSF v roku 1994 sústredila svoju finančnú pomoc knižniciam. Podporila nákup technického zariadenia sumou viac ako 4 miliónov Sk a tiež novej literatúry a periodík pre vyše 100 ústredných, univerzitných, regionálnych, miestnych a špecializovaných knižníc. Grantový program pokračoval v menšej miere v niekoľkých nasledujúcich rokoch. Okrem toho NOS – OSF v roku 1995 financovala a spoluorganizovala pre vybraných knihovníkov odborné semináre a pobytové stáže v USA. Program otvorených knižníc koordinovala Ľubica Kosková.

OPEN LIBRARY PROGRAM

Having mapped out the needs of Slovak libraries that ran into serious financial problems almost immediately after the Velvet Revolution, NOS – OSF targeted its financial aid to libraries in 1994, supporting the purchase of technical equipment with over 4 million Slovak crowns (€133,000) and supplying new book and periodical titles to more than 100 national, university, regional, local and specialized libraries. In a reduced form, this grant program continued for several years. On top of it, NOS – OSF financed and co-organized a series of professional seminars and educational stays for select librarians in the United States in 1995. The Open Library Program was coordinated by Ľubica Kosková.

Spisovatelia Kornel Földvári a Tomáš Janovic – členovia komisie
vydavateľského programu v rozhovore s karikaturistom Fedorom Vicom
Writers Kornel Földvári (left) and Tomáš Janovic - members of the committee of
the publishing program in an interview with cartoonist Fedor Vico
Foto: Archív NOS - OSF

VYDAVATEĽSKÝ PROGRAM

NOS – OSF sa v prvých rokoch sústredila aj na podporu vydávania pôvodnej slovenskej literatúry a preklad kľúčových zahraničných diel z filozofie, sociológie, psychológie, politológie, histórie a pod., ktoré boli predchádzajúcim režimom zakázané. Podporila pritom aj novozałożené malé vydavateľstvá ako Archa, Kalligram, Fragment, RaPaMaN, HEVI a ďalšie. V spolupráci so Vzdelávacou nadáciou Jána Husa prispela i na vydávanie niektorých nedostatkových učebníc v rámci programu HESP. V roku 1994 udelila na vydávanie literatúry podporu vo výške asi 100 000 USD a v roku 1995 asi 90 000 USD. V rámci projektov podporených NOS – OSF vyšlo niekoľko odborných publikácií z tvorivej dielne slovenských think tankov, napríklad knihy vydané Inštitútom pre verejné otázky. Program koordinovala znalkyňa literatúry, prekladateľka a redaktorka Jarmila Samcová.

PUBLISHING PROGRAM

In first years after the Velvet Revolution, NOS – OSF concentrated on supporting publication of original Slovak literature and translations of crucial foreign works in the field of philosophy, sociology, psychology, political science, history, etc., that had been banned by the communist regime. In doing so, it supported newly-established small publishing houses such as Archa, Kalligram, Fragment, RaPaMaN, HEVI and others. In cooperation with the Jan Hus Educational Foundation, it also contributed to issuing several scarce textbooks within the framework of the already mentioned HESP program. Overall, it allocated approximately \$100,000 in 1994 and approximately \$90,000 in 1995 to literature publication. Several leading Slovak think-tanks, for example the Institute for Public Affairs, were able to release a number of invaluable expert publications thanks to financial support from NOS – OSF. The publishing program was coordinated by literary scientist, translator and editor Jarmila Samcová.

Open Gallery, miesto stretnutí s verejnosťou
Open Gallery's public meeting space
Foto: Archív NOS - OSF

SOROSOVO CENTRUM SÚČASNÉHO UMENIA

V roku 1993 na Slovensku vzniklo popri NOS – OSF aj Sorosovo centrum súčasného umenia, ktoré bolo v roku 2002 premenované na Nadáciu – Centrum súčasného umenia (NCSU). S touto nezávislou, grantovo-operačnou organizáciou NOS – OSF dodnes úzko spolupracuje. Centrum zohralo významnú rolu pri otváraaní sa Slovenska svetu. Hoci sa zameriava predovšetkým na súčasné výtvarné umenie, výrazne zasiahlo aj do rozvoja vizuálneho umenia, divadla, tanca, hudby, kinematografie a filmovej tvorby. Organizuje a grantovo podporuje umelecké, vzdelávacie a dokumentačné aktivity. Vo svojich aktivitách využíva aj Open Gallery, ktorá sa nachádza v sídle NOS – OSF na Baštovej ulici, kde dáva možnosť mladým alternatívnym umelcom vystavovať svoje diela. Na čele nadácie stáli postupne Ada Krnáčová, Mária Hlavajová, Viera Michalicová, dodnes ju úspešne vedie Bohdana Hromádková.

V rokoch 1993 – 2002 NCSU získavala zdroje takmer výlučne od Georzea Sorosa na granty viac ako 7,5 milióna EUR. V súčasnosti je finančne nezávislá a spájajú sa s ňou také projekty, ako je Cena Oskara Čepana, aukcia na podporu mladých výtvarníkov organizovaná so Sotheby's4i, populárny BLAF či výstavný program v Open Gallery.

SOROS CENTER OF CONTEMPORARY ART

Established hand in hand with the OSF in 1993, the Soros Center of Contemporary Art changed its name to Foundation – Center of Contemporary Art (Nadácia – Centrum súčasného umenia – NCSU) in 2002. NOS – OSF continues to cooperate closely with this independent grant-operating organization until the present day. The NCSU has played an important role in the process of presenting Slovak art to the world. While it focuses primarily on contemporary fine art, it has also played a vital role in the field of visual art, theatre, dance, music, and cinema. It organizes and financially supports artistic, educational and documentary projects. An important role in its activities is played by Open Gallery in the basement of the NOS – OSF headquarters on Baštová Street where young alternative artists are free to exhibit their works. Over the years, the foundation was managed in turn by Ada Krnáčová, Mária Hlavajová, and Viera Michalicová; currently in charge is Bohdana Hromádková.

Between 1993 and 2002, the NCSU was financed almost exclusively by George Soros who contributed €7,703,003 to its grants. Currently, the NCSU is financially independent and is behind several prestigious art projects, such as the Oskar Čepán Award, auctions to support young artists organized in cooperation with Sotheby's Auction House, the very popular Bratislava Visual Art Festival (BLAF), and the exhibition program in Open Gallery.

Médiá

V rozvoji pluralitnej demokracie po novembri 1989 zohrávali osobitne dôležitú úlohu slobodné médiá, ktoré sa vymanili z ideologického tlaku komunistickej strany. NOS – OSF poskytovala v prvých rokoch po zmene totalitného systému podporu vzdelávacím programom a zahraničným stážam pre novinárov z tlačných i elektronických médií. Nadácia sa zaslúžila i o rozvoj viacerých regionálnych a menšinových médií a výchovu rómskych žurnalistov či spoluorganizovanie súťaže Baroro Kamienok. Okrem toho NOS – OSF koordinovala a financovala príchod mediálnych špecialistov a konzultantov na Slovensko.

V mediálnom programe sa NOS – OSF opierala o pomoc z regionálneho mediálneho programu Open Society Fund New York a spolupracovala s novoustanoveným Centrom nezávislej žurnalistiky v Bratislave. CNŽ založila a riadila v rokoch 1993 – 1999 Katarína Vajdová ako organizáciu s medzinárodným prvkom, zriadenú a primárne financovanú zo zdrojov The Independent Journalism Foundation v New Yorku.

Media

A vital role in the development of pluralist democracy was played by free media that threw off the ideological shackles of the communist party in November 1989. During the first few years after the collapse of the totalitarian regime, NOS – OSF supported educational programs for journalists from print as well as broadcast media and financed their educational stays abroad. It was also instrumental in helping found several regional and minority newspapers and radio stations, providing basic training to Romany journalists and co-organizing the Baroro/Kamienok [Pebble] competition for them. Last but not least, the foundation coordinated and supported stays of media specialists and counsellors in Slovakia.

The media program of NOS – OSF relied largely on financial support from the regional media program of the Open Society Fund in New York and collaborated with the Center of Independent Journalism in Bratislava. The Center was established in 1993 by Katarína Vajdová, director until 1999, as an organization with an international element that was primarily financed by the Independent Journalism Foundation in New York.

Open Gallery, diskusia s fotožurnalistami
Open Gallery, discussion with photojournalists
Foto: Archív NOS - OSF

Projekt Frontline Club ponúka debaty a premietanie filmov
Frontline Club offers space for discussions and film screenings
Foto: Archív NOS – OSF

K prioritám nadácie patrilo prekonávanie koncentrácie informácií vo veľkých mestách a prienik do regiónov prostredníctvom mediálnych expertov či malých grantov vrátane internetu. Pri pestovaní plurality názorov a nezávislých médií dostali podporu napríklad Domino Fórum či Česko-Slovenské mosty alebo Rómska tlačová agentúra a Romano Nevo LiL, ako aj regionálne rádiá či televízie.

Spolupráci a podpore novinárov venuje NOS – OSF pozornosť až do dnešných dní, aj keď mediálny program, ako bol podporovaný Georgeom Sorosom, prešiel zmenami a v súčasnosti má viacerých podporovateľov a partnerov. Nadácia sa snaží vyzdvihovať kvalitnú prácu novinárov, podporuje ich profesionalizáciu a vytvára priestor pre verejnú diskusiu o citlivých spoločenských témach.

The foundation's priorities included overcoming excessive concentration of media information in large towns and exporting high-quality journalism (including Internet journalism) to the country's regions through media experts or small grants. In the process of furthering pluralism of opinions and independent media, grants have been awarded, for instance, to Domino Fórum weekly, Česko-Slovenské mosty monthly, the Roma Press Agency and Romano Nevo LiL, as well as several regional radio and TV stations.

NOS – OSF continues to support free and independent journalism, although its media program has seen numerous changes since it was supported solely by Mr. Soros. Today it can rely on several supporters and partners. The foundation currently focuses on furthering quality journalism, supporting journalistic professionalism and ethics and creating space for the public debate on sensitive social issues.

Vyhlasovanie víťazov Novinárskej ceny 2008
Journalism Awards 2008 ceremony
Foto: Archív NOS - OSF

NOVINÁRSKA CENA NOS – OSF

Pred desiatimi rokmi sa nadácia rozhodla udeľovať výročnú cenu slovenským novinárom z rôznych typov médií a rôznych žánrových oblastí. Cieľom tejto ojedinalej a dnes už prestížnej súťaže je „podporiť a oceniť novinárov za jedinečné práce, ktoré vynikajúcim spôsobom zachytávajú problematiku dnešnej spoločnosti a tým prispievajú k jej skvalitňovaniu“. Od roku 2004 až do roku 2013 získalo Novinársku cenu Nadácie otvorenej spoločnosti 179 novinárov. Cena je honorovaná finančnou čiastkou 830 € a je udeľovaná na slávnostnom vyhlásení v Bratislave.

NOS – OSF JOURNALISM AWARD

Nine years ago, the foundation decided to bestow an annual award to Slovak journalists from different types of media and different genres of journalism. The main mission of this unique competition that has gradually become prestigious is to “support and appreciate journalists for outstanding works that capture the problems of modern society in an excellent manner and thus contribute to its perfection”. Between 2004 and 2013, the NOS – OSF Journalism Award was bestowed to 179 journalists. The award comes with a financial bonus of €830 and is awarded during a gala show in Bratislava.

Víťazi Novinárskej ceny 2011
Winners of the Journalism Awards 2011
Foto: Tomáš Halász

Jozef „Danglár“ Gerlí pri preberaní Novinárskej ceny 2008 za karikatúru / Jozef "Danglár" Gerlí receiving Journalism Award 2008 for best cartoon
Foto: Archív NOS - OSF

DISKUSNÉ KLUBY FRONTLINE A FACE 2 FACE

V roku 2009 sa nadácia rozhodla vo svojich priestoroch v Open Gallery podporiť kritický diskurz a otvárať cez diskusný Frontline klub Bratislava závažné témy. Inšpirovala sa britskou organizáciou Frontline Club London, ktorú založil fotoreportér Vaughan Smith. O rok neskôr nadácia začala v spolupráci s Veľvyslanectvom USA na Slovensku pravidelný diskusný program Face 2 Face.

Medzi pozvanými domácimi i zahraničnými hosťami pravidelne vystupujú aj novinári a videonahrávky diskusií sú prístupné na webovej stránke NOS–OSF.

FRONTLINE AND FACE 2 FACE DISCUSSION CLUBS

Inspired by Frontline Club London, a British organization founded by press photographer Vaughan Smith, the foundation in 2009 decided to support critical public discourse and address pressing social issues through the Frontline Bratislava discussion club that found a home in Open Gallery.

A year later, the foundation launched a regular discussion program, Face 2 Face, in cooperation with the U.S. Embassy in Slovakia. The list of invited guests regularly features domestic and foreign journalists; video recordings of the discussions are available on the foundation's official website.

Na výstave v Open Gallery
Exhibition in the Open Gallery
Foto: Archív NOS - OSF

Súdnictvo

Právny štát, prístup k spravodlivosti či otvorené a nezávislé súdnictvo na Slovensku patria od konca deväťdesiatych rokov k témam, na ktoré sa NOS – OSF systematicky zameriava. Podporuje organizovanie špecializovaných konferencií, vydávanie zborníkov, štúdií a prieskumov verejnej mienky. Veľkým prínosom pre tento program bola Katarína Staroňová a neskôr Viktória Mlynárčíková.

Judiciary

Since the late 1990s, the rule of law, the access to justice or the open and independent judiciary rank among the most vividly discussed issues in Slovakia, which is why NOS – OSF began to focus systematic attention to them, supporting the organization of specialized conferences, publication of proceedings, and elaboration of studies and public opinion polls. A great benefit to this program was Katarína Staroňová who was replaced by Viktória Mlynárčíková.

Okrem príležitostných verejných diskusií o súdnictve NOS – OSF podporila viaceré mimovládne organizácie, napríklad už 11 ročníkov konferencií pod názvom Prístup k spravodlivosti: Bariéry a východiská. Hlavným organizátorom týchto stretnutí je špecializovaná mimovládna organizácia Via Iuris, s ktorou nadácia úzko spolupracuje, ako aj s MVO Občan, demokracia a zodpovednosť či Aliancia Fair Play a ďalšie. Aktívnymi účastníkmi týchto konferencií sú poprední právnici i politici. Ich príspevky sú prístupné širokej verejnosti v podobe zborníkov dostupných na internete.

Besides organizing occasional public discussions on the condition of the country's judicial system, NOS – OSF also supports a series of regular conferences (11 editions so far) that debate relevant judicial issues under the name Access to Justice: Barriers and Ways Out. The main organizer of these conferences is Via Iuris, a non-governmental organization specializing in furthering the rule of law; other NGOs participating in the project include Citizen, Democracy and Accountability and Fair Play Alliance. Active participants of these conferences include prominent lawyers and politicians. Their papers and contributions are available to the general public in the form of proceedings that are available on the Internet.

Okrúhly stôl s veľvyslancami počas návštevy G. Sorosa, 2010
Roundtable with ambassadors during the visit of George Soros, 2010
Foto: Archív NOS - OSF

MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁČA

Slovenská Nadácia otvorenej spoločnosti vznikla ako súčasť veľkého regionálneho úsilia o transformáciu postkomunistických krajín na demokratické spoločnosti. Okrem finančných zdrojov od Georgea Sorosa sa mohla NOS – OSF od začiatku opierať o kontakty a súčinnosť sesterských nadácií v celej strednej a východnej Európe, čo predstavuje unikátny priestor na prepojenie a vzájomnú podporu rozvíjajúcich sa demokracií.

Prostredníctvom tejto sieťovej spolupráce mohli slovenskí odborníci z rôznych sfér, pedagógovia, aktivisti, novinári a pod. čerpať a odovzdávať svoje poznatky a reformné skúsenosti. Za týmto účelom bol zriadený samostatný grantový East East Program – partnerstvo bez hraníc, do ktorého sa zapojila NOS – OSF už v roku 1994. Program bol na Slovensku aktívny až do konca roku 2012. Koordinovali ho postupne Alena Pániková, Judit Young, Anetta Hetešová a Jana Kováčová Paczkowská.

INTERNATIONAL COOPERATION

Slovakia's Open Society Foundation emerged as part of the endeavour aimed at assisting post-communist countries' transformation to democratic societies that stretched across the entire region of Central and Eastern Europe. Besides the funds contributed directly by George Soros, NOS – OSF could always count on its contacts and cooperation with sister foundations throughout the region, which was a unique platform for networking and mutual support among developing democracies.

It was this network that allowed Slovak experts from various fields: teaching, political activism, journalism, etc. to share their knowledge and reform experience. In order to further this intra-regional cooperation, the Open Society Institute established a separate grant program called East East Beyond Borders; the program in which NOS – OSF began to participate in 1994, and the program remained fully operational in Slovakia until the end of 2012. It was gradually coordinated by Alena Pániková, Judith Young, Anetta Hetešová and Jana Kováčová-Paczkowská.

Barcamp – Open Space, 2010
Bar Camp - Open Space, 2010
Foto: Tomáš Halász

East East Program umožnil stovkám ľudí zo Slovenska zúčastniť sa poznávacích pobytov, stáží, konferencií v krajinách strednej a východnej Európy. Okrem toho umožnil nezávislým odborníkom a aktivistom z postkomunistických krajín čerpať skúsenosti na Slovensku. Financoval tiež konferencie orientované na výmenu ideí a názorov na rôzne spoločensko-politické témy. Za takmer dvadsať rokov trvania East East Programu sa na programe zúčastnili stovky odborníkov z rôznych oblastí.

NOS – OSF sa v rokoch 2006 – 2009 v úlohe pozorovateľa podieľala aj na aktivitách slovenských MVO, ktoré sú súčasťou Platformy rozvojových organizácií.

The program has enabled hundreds of Slovaks to take part in research fellowships, educational stays, and conferences in other central and eastern European countries. In return, it brought independent experts and activists from other post-communist countries to Slovakia. Last but not least, it sponsored conferences that focused on the mutual exchange of ideas and views on various socio-political issues. In almost 20 years of its operation, the program brought together thousands of experts from various fields of expertise.

Between 2006 and 2009, NOS – OSF in the capacity of observer participated in activities of Slovak NGOs that were associated in the Platform of Development Organizations.

SPOLUPRÁCA SO ŠTÁTOM

Nadácia otvorenej spoločnosti mala vždy ambíciu viesť s predstaviteľmi štátu dialóg a pokúšať sa o spoluprácu. Pre mnohých čitateľov bude prekvapením, že NOS – OSF („Sorosova nadácia“) patrí medzi slovenské mimovládne organizácie s najbohatšou vecnou spoluprácou so štátom.

Na rozdiel od mnohých grantových nadácií sa NOS – OSF nevyhýbala ani spolupráci a podpore štátnych inštitúcií (školy, knižnice, kultúrne zariadenia a pod.). Dôvod bol jednoduchý – snaha o dialóg a pozitívne zmeny. V časoch mečiarizmu (1994 – 1998) bola táto spolupráca z dôvodov neochoty a zaujatosti vtedajšej Mečiarovej vlády limitovaná. No i vtedy využili finančnú podporu NOS – OSF pri cestách na zahraničné stáže aj predstavitelia centrálnych štátnych inštitúcií a pracovníci pôsobiaci v štátnej správe participovali na viacerých programoch

COOPERATION WITH GOVERNMENT

The Open Society Foundation has always had an ambition to establish and maintain a dialogue with government representatives. Many readers will probably find it surprising that NOS – OSF (yes, that “evil Soros foundation”) ranks among Slovak non-governmental organizations with the longest and greatest history of cooperation with the government.

Unlike many other grant-providing foundations, NOS – OSF never avoided cooperation with and support of state-run institutions such as schools, libraries, cultural establishments, etc. The reason was simple: the foundation has always been driven by the desire to establish a dialogue and inspire positive changes. This cooperation was rather limited between 1994 and 1998 due to reluctance and prejudice on the part of the third Vladimír Mečiar administration. But even during this period, many representatives of

Konferencia Súdnické reformy, 2011
Conference on the judicial reform, 2011
Foto: Archív NOS – OSF

Konferencia Súdnické reformy, 2011
Conference on the judicial reform, 2011
Foto: Archív NOS - OSF

organizovaných nadáciou, napr. stretnutia mladých východoeurópskych spisovateľov, Perspektívy udržateľného života, Bezpečnosť v Európe, Východoeurópsky fundraisingový seminár, Pomoc utečencom, Jazyk v totalitnej spoločnosti, Masmédiá v strednej a východnej Európe, letné školy politológie, žurnalistiky, jazykov, ekonomiky, matematiky, rozvoj informačných systémov, Privatizácia, pozemky, bývanie, Úpravy legislatívy občianskej spoločnosti, KGB – včera, dnes a zajtra – séria stretnutí, Právo, právnické reformy, miestna samospráva a verejná správa, Mládež v procese demokratizácie, Etnické vzťahy, národnosti, menšiny a analýza konfliktov, Spoločnosť v procese transformácie a rozvoj v postkomunistických krajinách, Sociálne dimenzie zdravotníckej reformy a občianske povedomie atď.

Po roku 1998 sa odstránili bariéry pre spoluprácu NOS – OSF so štátnymi inštitúciami na všetkých úrovniach. Nadácia zorganizovala množstvo stretnutí a projektov, do ktorých boli zapojené inštitúcie a ľudia z verejného sektora, napr. v rámci programu HEP – Health Education Program (Verejné zdravie) – pedagógovia, polícia, lekári, pracovníci štátnej správy,

central government institutions received financial support from NOS – OSF to travel or take part in educational stays abroad, and many civil servants from state administration participated in various programs, conferences and seminars organized by the foundation. These included meetings of young east European writers; Perspectives of Sustainable Life; Security in Europe; East-European Fundraising Seminar; Helping the Refugees; Language in a Totalitarian Society; Mass Media in Central and Eastern Europe; summer schools of political science, journalism, languages, economy, mathematics, and IT systems; Privatization, Land, Housing; Legislative Amendments Concerning Civil Society; a series of meetings entitled KGB Yesterday, Today and Tomorrow; Law, Legal Reforms, Local Self-Governance and Public Administration; Youth in the Democratization Process; Ethnic Relations, Minorities and Conflict Analysis; Society in the Transformation Process and Development of Post-Communist Countries; Social Dimensions of the Health Service Reform and Civic Awareness, etc.

Parliamentary elections in 1998 removed all barriers to mutual cooperation between NOS – OSF and government institutions on all levels. The foundation began to organize various meetings and projects, bringing together people and institutions from the public sector. For instance, the Health Education Program (HEP) that focused on public health included pedagogues, medical doctors, police

Zuzana Wienk, riaditeľka Aliancie Fair-play, diskusia o transparentnosti v štátnej správe
Zuzana Wienk, director of the Fair-play Alliance, discussion on transparency
Foto: Archív NOS - OSF

poslanci; v rámci programu Reforma právneho systému to boli sudy, Policajný zbor SR. Nadácia administruje štipendijný program vypísaný Úradom vlády SR pre rómskych študentov, spolupracuje s Ministerstvom školstva SR a Štátnym pedagogickým ústavom.

Pracovníci nadácie sa vďaka svojej expertíze stali za ostatné obdobie členmi vládnych výborov a komisií na rôznych ministerstvách. Pôsobili, či pôsobia napríklad v Rade vlády pre neziskové organizácie, Výbore pre rodovú rovnosť, Výbore pre práva LGBTI osôb, Výbore pre predchádzanie a elimináciu rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatných foriem intolerancie, v pracovnej skupine Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť pre problematiku inkluzívneho vzdelávania, ako aj v multidisciplinárnej integrovanej skupine odborníkov zameranej na elimináciu rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu.

Okrem toho sú pravidelne prizývaní k pripomenkovaniu legislatívy v spomínaných oblastiach.

Známe sú napríklad mená a práca Barbory Burajovej, Valentiny Petrus, Barbory Vanekovej, Zuzany Neupauer či predtým Silvie Miklíkovej.

officers, state administration employees and members of the national parliament; another program, Reform of the Legal System was designed for people from the judiciary and the Slovak Police Force. The foundation also administered a scholarship program for Romany students under the auspices of the Slovak Government's Office, cooperating with the Ministry of Education and the State Pedagogical Institute.

Based on their expertise, a number of foundation's employees and experts recently became members of various government committees and ministry commissions. They have sat, for instance, on the Government Council for Non-Profit Organizations, the Government Council for Gender Equality, the Government Council for the Rights of LGBTI Persons, the Government Council for the Prevention and Elimination of Racism, Xenophobia, Anti-Semitism and Other Forms of Intolerance, a task force for inclusive education that operates under the patronage of the Government Council for Human Rights, National Minorities and Gender Equality or a multidisciplinary integrated expert task force that focuses on the elimination of racially motivated crimes and extremism.

Apart from that, they are regularly invited to comment on legislative proposals that concern any of the mentioned areas.

Prijatie Georga Sorosa (vľavo) u Rudolfa Chmela, podpredsedu vlády SR pre menšiny a ľudské práva
Meeting of George Soros (left) and Rudolf Chmela, Deputy Prime Minister for Minorities and Human Rights (center)
Foto: Peter Brenkus

GEORGE SOROS A SLOVENSKÉ POLITICKÉ ELITY

George Soros je unikátna osobnosť, ktorá sa nedá vtiesnať do štandardných profesijných či psychologických šablón. Muž, ktorý sa vďaka húževnatosti a talentu stal jedným z najvplyvnejších ľudí na svete, pričom jeho vplyv na vývoj v postkomunistickej Európe je obzvlášť výrazný. Finančník, filantrop a autor, ktorý sa nebojí ani vo veku seniorov riskovať, provokovať a angažovať sa. A to v mene ideálov otvorenej spoločnosti, ktoré si osvojil už ako univerzitný študent.

Československo a Slovensko dobre poznal ešte z čias komunizmu, kedy sa prostredníctvom Nadácie Charty 77 snažil pomáhať disidentom. Bezprostredne po Nežnej revolúcii v novembri 1989 a otvorení hraníc navštívil Bratislavu a s novými demokratickými elitami viedol rozhovory o oblastiach, v ktorých by mohol pomôcť. Nemal v Česko-Slovensku záujem

GEORGE SOROS AND SLOVAKIA'S POLITICAL ELITE

George Soros has a unique personality that does not fit in standard professional or psychological templates. A man who became one of the most influential people in the world owing solely to tenacity and talent, he has left a particularly significant mark in the modern history of post-communist central and eastern European countries. A financier, philanthropist and author who even in his senior years is not afraid to risk, provoke and get engaged in the name of open society ideals he subscribed to since he was a university student.

Soros became very familiar with the socio-political situation in former Czechoslovakia during the communist era when he was trying to help Czech and Slovak dissidents through the Charter 77 Foundation. Immediately after the Velvet Revolution in November 1989 opened the country's western border, Soros visited Bratislava to hold talks with leaders of the new democratic elite and identify areas in which he could be helpful. He was not interested in doing business in

o podnikanie, ale o priamu finančnú pomoc pri budovaní otvorenej demokratickej spoločnosti. Projekty nevymýšľal a svoje nápady nevnucoval. Načúval a reagoval. Promptne a nebyrokraticky. Mal pritom zvýšenú citlivosť na vládu zákona, ľudské práva a marginalizované skupiny. Na postoji politických elít k nemu sa dá dobre ilustrovať dynamika demokratického vývoja na Slovensku za ostatných dvadsať rokov.

Po nástupe Vladimíra Mečiara k moci a rozdelení Česko-Slovenska v januári 1993 bolo len otázkou času, kedy sa George Soros stane terčom útokov tohto dominantného slovenského politika s autoritárskymi sklonmi. Keďže Mečiar začal opäť moc centralizovať a obmedzovať občianske slobody,

Czechoslovakia but was very much interested in providing direct financial assistance to building an open democratic society. He did not conceive the projects and refrained from imposing his ideas on his partners. Instead, he listened to his partners' needs and reacted to them in a prompt and non-bureaucratic fashion. He was particularly sensitive to issues related to the rule of law, human rights and marginalized population groups.

The prevailing attitude of the country's political elite to George Soros very much reflects the dynamism of Slovakia's development toward democracy over the past two decades. After Vladimír Mečiar resumed power in Slovakia in summer 1992 and co-engineered the "velvet divorce" of Czechoslovakia in January 1993, it was only a matter

George Soros (vľavo) na prijatí u premiéra SR Mikuláša Dzurindu
Prime Minister Mikuláš Dzurinda (right) receiving George Soros
Foto: Peter Brenkus

dráždilo ho, že mnohé mimovládne organizácie vrátane NOS – OSF sa proti tomu postavili.

Keď George Soros niekoľko mesiacov po zriadení Nadácie otvorenej spoločnosti na Slovensku prišiel v júni 1993 do Bratislavy, ľudia z mimovládnej sféry a demokratickí politici ho vítali s úctou. V oficiálnych prevládajúcich médiách však už bol vykresľovaný ako neprajník mladého štátu a bolo nemysliteľné, aby sa s ním vládni predstavitelia stretli. O rok neskôr, keď George Soros na medzinárodnom ekonomickom fóre v Crans Montane na adresu Mečiarovej politiky vedúcej Slovensko do medzinárodnej izolácie vyslovil kritiku, režim zareagoval mimoriadne prudko a označil Sorosa za nepriateľa štátu. Niektorí čelní ideológovia Mečiarovho hnutia dokonca volali po tom, aby bol Soros u nás oficiálne vyhlásený za personu non grata.

Georgea Sorosa to neodradilo a Nadácia otvorenej spoločnosti pokračovala vo svojich širokospektrálnych programoch nerušene a transparentne ďalej. Počas nadchádzajúcich návštev

of time before this dominant political leader with authoritarian tendencies set his sights onto George Soros. Since Mečiar's political agenda included concentration of power and restriction of civil freedoms, he was irritated by the fact that many non-governmental organizations including NOS – OSF emphatically opposed his designs.

When George Soros arrived in Bratislava in June 1993, several months after founding the Open Society Fund in Slovakia, representatives of the third sector and pro-democratic politicians welcomed him with due respect. But official pro-government media had already portrayed him as a dog in the manger for newly-independent Slovakia, and government officials refused to meet with him. A year later, when George Soros was attending an international economic conference in Crans Montana, Switzerland, he stated that Mečiar's policies were leading Slovakia into international isolation. The Mečiar administration's reaction was extremely undiplomatic. It labeled Soros an enemy of the state. Some of the leaders of Mečiar's Movement for a

George Soros (vľavo) počas prijatia u Pála Csákyho, podpredsedu vlády SR pre menšiny a ľudské práva
Meeting of George Soros (left) and Pál Csáky, Deputy Prime Minister for Minorities and Human Rights
Foto: Peter Brenkus

Stretnutie Georga Sorosa s ministrom financií SR Ivanom Miklošom
Meeting of George Soros (right) with Minister of Finance Ivan Mikloš
Foto: Peter Brenkus

na Slovensku v rokoch 1995 v Prešove a v roku 1997 v Bratislave mal George Soros okrem stretnutí s predstaviteľmi demokratických politických kruhov, médií a občianskej spoločnosti i verejné vystúpenie pre študentov na bratislavskej Ekonomickej univerzite. Veľká univerzitná sála bola preplnená.

Po volebnej porážke V. Mečiara v roku 1998 sa postoj politických elít k Sorosovi zásadne mení. Ľuďom z dvoch koalíčných vlád Mikuláša Dzurindu (1998 – 2006) bol zrejmy nezištný vklad Georzea Sorosa do modernizácie Slovenska. Opakovane sa s ním na rôznych medzinárodných fórach stretli a nemali problém ho prijať počas jeho návštevy Bratislavy.

Imidž finančníka a filantropa Sorosa na Slovensku, ktorý bol dlhodobo kultivovaný nacionalistickými kruhmi, však u časti verejnosti zostával negatívny. Anonymné ataky sa sústreďovali najmä na jeho údajnú zisťnosť, bohatstvo a maďarsko-židovský

Democratic Slovakia (HZDS) even demanded that Soros be officially proclaimed a persona non grata.

But Soros did not let himself be discouraged, and his Open Society Fund continued to pursue the broad spectrum of its activities in the most transparent manner. During his next visit to Slovakia in 1997, Soros not only met with representatives of pro-democratic political forces, media and civil society but made a public appearance in the assembly hall of the Economic University that was packed with students.

Following Mečiar's election defeat in 1998, the attitude of Slovakia's political representation to Soros changed fundamentally. All members of two consecutive Mikuláš Dzurinda coalition governments (1998 – 2006) acknowledged Soros' unselfish contribution to Slovakia's modernization by repeatedly meeting with him at various international forums. They also received him on his visit to Bratislava.

pôvod. Keď sa v roku 2006 dostávajú do koalíciej vlády Roberta Fica ako partneri Mečiarovho HZDS a Slovenská národná strana radikálneho nacionalistu Jána Slotu, sem-tam zazneli na verejnosti protisorosovské tóny. Nielen od HZDS a SNS, ale aj od samotného premiéra Fica. Nemali však už vôbec takú intenzitu ako v časoch mečiarizmu.

Vláda Ivety Radičovej mala postoj k Georgeovi Sorosovi otvorený, pretože premiérka i viacerí jej kolegovia ho osobne poznali a bola im známa jeho filantropická činnosť (I. Radičová bola v rokoch 2001 – 2004 predsedníčkou správnej rady NOS – OSF). Isté prekvapenie preto vyvolala skutočnosť, že premiérka Radičová sa s ním počas jeho návštevy Bratislavy v septembri 2010 nestretla. Podpredseda vlády pre menšiny Rudolf Chmel (tiež pôsobil v správnej rade nadácie ako jej prvý predseda a je na čele Rady starších) však prebral s Georgeom Sorosom otázky postavenia Rómov na Slovensku, čomu venuje u nás filantrop pozornosť a financie už viac než dvadsať rokov. Stretol sa s ním tiež Ivan Mikloš, vtedajší minister financií. Programy zamerané na Rómov v rámci Dekády rómskeho začleňovania (iniciovanej Georgeom Sorosom) si osvojili aj vlády Róberta Fica, aj koalícia vláda v roku 2006, aj tá, ktorá do funkcie nastúpila v apríli 2012. S členmi Ficovho kabinetu sa George Soros doposiaľ nestretol. Okrem jedného slovného útoku na súčasnú opozíciu spájanú so Sorosovým vplyvom z úst poslanca Antona Martvoňa súčasní vládni predstavitelia nevyslovili na adresu Georgera Sorosa negatívne vyjadrenia.

But Soros' image within certain segments of the Slovak population remained largely negative, mainly because it had been cultivated by nationalistic circles whose representatives targeted particularly his alleged greediness, wealth and Hungarian-Jewish origin. After Róbert Fico had chosen to form his first coalition government with Mečiar's HZDS and the Slovak National Party of radical nationalist Ján Slotu in 2006, anti-Soros voices were publicly heard again from time to time, not only from HZDS and SNS representatives but even from Prime Minister Fico; however, their intensity did not even begin to compare to the period that came to be known as Mečiarism.

The administration of Iveta Radičová, which replaced the first Fico government in 2010, kept on friendly terms with George Soros because the prime minister and some of her closest colleagues knew him personally and were well aware of his philanthropic activities. After all, Radičová chaired the NOS – OSF Board of Trustees between 2001 and 2004; therefore it came as a surprise that she did not meet with Soros during his visit to Bratislava in September 2010. On the other hand, Deputy Prime Minister for Human Rights, National Minorities and Gender Equality Rudolf Chmel (who was the first chairman of the foundation's Board of Trustees and continues to preside over its council of elders) discussed with him the current situation of the Roma in Slovakia, an issue that has attracted Soros' attention and money for more than 20 years. Another cabinet member to meet with Soros was Finance Minister Ivan Mikloš.

The programs targeting the Roma that form part of the Decade of Roma Inclusion initiated by George Soros have also been embraced by both Róbert Fico administrations, the one in office from 2006 to 2010 as well as the one that came to power in April 2012. No member of the incumbent administration has met with Soros, officially or unofficially. But apart from a single verbal attack presented by MP Anton Martvoň (Smer - SD) who accused opposition parties of being under Soros' influence, none of them has presented any negative statements about Soros either.

George Soros v Bratislave, 2010
George Soros in Bratislava in 2010
Foto: Peter Brenkus

„SOROSOVE PENIAZE“

Pojem „Sorosove peniaze“ má na Slovensku, podobne ako v mnohých iných krajinách bývalého východného bloku, ale aj v jeho súčasnej domovine USA, špecifickú konotáciu. Je to takpovediac samostatná mena so stabilným kurzom. Čím je v krajine menšia tolerancia k vláde zákona, transparentnosti a účasti občanov na správe verejných vecí, tým sú „Sorosove filantropické peniaze“ a ľudia s nimi akokoľvek spojení predmetom väčších mystifikácií a atakov. Najjednoznačnejšie sa k tejto nadačnej mene spoza oceánu postavil bieloruský prezident Alexander Lukašenko. Sorosovu nadáciu z Bieloruska už dávno vyhnal. Vzápätí i všetky európske nadácie, ktoré podporovali jeho odbojných oponentov. Obnovil „poriadok“, dosiahol vlastnú medzinárodnú izoláciu a má zdanlivý pokoj.

„Sorosove peniaze“ poriadne prekážali i Miloševičovi, Tudžmanovi, Mečiarovi a ďalším „otcom národa“ s vyhranenou predstavou o spoločensko-politickom poriadku. V regióne strednej a východnej Európy sa objavujú aj ďalší noví vládcovia, hnaní podobnými spravovateľskými pokušeniami.

THE “SOROS MONEY”

Like in many other countries of the former Soviet bloc as well as his current homeland, the United States, the notion of “Soros money” has a specific connotation in Slovakia. It is, so to speak, an independent currency with an inverse exchange rate. In other words, the smaller is the country's respect for the rule of law, transparency and citizens' active participation in administering public affairs, the more the “Soros philanthropic money” and all people connected to them in any way become the target of mystification and smear campaigns. This foundation currency from overseas was given the shortest shrift by Belarus President Alexander Lukashenko who drove the Soros Foundation away from Belarus in 1997. All European foundations that supported his rebellious opponents were expelled shortly afterwards. He restored “order” and achieved seeming peace – if that's what international isolation amounts to.

The “Soros money” was also a sharp thorn in the side of Milošević, Tudjman, Mečiar and other “fathers of nations” who all harboured rather odd ideas about their countries' socio-political configurations. That the

Mystifikácia a manipulácia informácií o dnes už 83-ročnom finančníkovi a filantropovi má svoje zázemie i na Slovensku. Ak opomenieme pridúšané antimadžarské a antisemitské sentimenty, vynára sa podozrievavosť ľudí k vplyvom zo zahraničia, pomerne rozhojnené konšpiračné teórie a značná nedôvera k správaniu a motivácii bohatých ľudí. George Soros poskytol Slovensku časť svojho súkromného bohatstva nezištne, transparentne a legálne. Za celý čas jeho filantropických aktivít nebola proti jeho nadácií vznesená jediná námietka zo strany súdov, daňových a finančných orgánov. Motiváciou Georgea Sorosa nebola sláva ani zisk, ale snaha pomôcť Slovensku, podobne ako aj v prípade iných krajín, aby bolo dobre spravované a úspešné na medzinárodnej scéne.

Bolo by určite zaujímavé porovnať objem filantropických prostriedkov novodobých slovenských boháčov s Geomom Sorosom, ktorý na Slovensku nepodnikal a nezískaval zdroje svojho bohatstva. Mohlo by pritom ísť o ktorúkoľvek z nasledujúcich oblastí: podporu slovenských

battle against them is a constant one was confirmed in recent years when new rulers driven by similar temptations began to appear throughout the region of Central and Eastern Europe.

Mystification and manipulation of information about this 83-year-old financier and philanthropist has a long history in Slovakia. Even if we disregard latent anti-Hungarian and anti-Semitic sentiments, we are most likely to find people's suspicions of any foreign influence, relatively abundant conspiracy theories and significant distrust of wealthy people's behaviour and motivation in general.

To set the record straight, let's be clear about one indisputable fact: George Soros has dedicated part of his own private wealth to Slovakia selflessly, transparently and in compliance with all valid laws. During the two decades of its philanthropic activities, the foundation he established did not face a single challenge from courts of justice, tax or financial authorities. The main driving force of George Soros in Slovakia – like in many other post-communist

študentov na ceste za vzdelaním, zavádzanie internetu a podporu krúžkov na našich školách, podporu vedcov, učiteľov, lekárov alebo podporu vydávania slovenskej literatúry a prekladov. Alebo sa inšpirovať objemom prostriedkov poskytnutých na riešenie rómskej otázky, prípadne podporiť mimovládne organizácie slúžiace občanom po celom Slovensku vrátane tých, čo bojujú o profesionálnejšiu a čestnejšiu politiku a súdnictvo.

George Soros na Slovensku nevykladal finančné prostriedky na budovanie svojho imidžu. Nenechal si robiť prieskumy verejnej mienky. Nestál o obdiv a popularitu. Je len a len na nás, na tisícoch ľudí, ktorým nezištne pomohol, na zodpovednosť a slušnosť lídrov, nielen politických, aby sa sami vysporiadali s prejavom uznania tomuto pozoruhodnému svetoobčanovi. Dve dekády od založenia Nadácie otvorenej spoločnosti sú na to dobrou príležitosťou.

countries – was not popularity or profit but a sincere effort to help the country be well governed and successful on the international scene.

By the way, George Soros never did business in Slovakia, which means that its inhabitants were never the source of his wealth. But it would certainly be interesting to compare Soros to any of Slovakia's nouveau riches in terms of the total volume of funds they have spent on philanthropy. As the area of reference, we could take any of the following areas: supporting Slovak students on their educational path; installing Internet connections at Slovak schools and financing their amateur clubs; sponsoring research fellowships of Slovak scientists, teachers, and doctors; financing publication of Slovak literature and translations of world's literary gems; helping tackle problems of the Roma; or supporting non-governmental organizations that serve citizens all over Slovakia, including those who at this very moment struggle for more professional and honest politics and judiciary.

George Soros has not spent a single cent on building his favourable image in Slovakia. He never commissioned a single public opinion poll. He could care less about reverence and popularity. It is only up to us, the thousands of people who have benefited from his generosity, and the dozens of national leaders, political and otherwise, to find the dignity and decency to show respect to this remarkable world citizen. The 20th anniversary of establishing the Open Society Foundation seems a good opportunity.

ČÍM ŽIJE NADÁCIA OTVORENEJ SPOLOČNOSTI DNES

Dĺžka pôsobenia Nadácie otvorenej spoločnosti je takmer totožná s vekom samostatnej Slovenskej republiky. Pri jej vzniku George Soros a ľudia pracujúci v nadácii nevedeli, aký dlhý život bude mať novoustanovená nadácia. Mnohé jej programy sa už ukončili, prípadne osamostatnili, alebo ich realizujú iné inštitúcie. Súvisí to najmä s tým, že Slovensko, jeho občania a inštitúcie dokázali za ostatných dvadsať rokov životaschopnosť v rozvoji svojej štátnosti a postavení na medzinárodnej scéne. Nekončiaci zápas o otvorenú spoločnosť má však ešte vždy pred sebou, pretože vyvstalo viacero nepredvídaných domácich problémov. Navyše politicko-ekonomickú krízu rieši i samotná Európska únia, ktorej je Slovensko už takmer 10 rokov členskou krajinou.

WHAT IS THE FOUNDATION'S CURRENT FOCUS?

The history of the Open Society Foundation is almost identical to that of independent Slovakia. At the time of its founding, its lifespan was unknown both to Soros and to its employees. Many of its programs have been terminated, become independent or begun to be implemented by other institutions. This has to do mostly with the fact that Slovakia, its citizens and institutions have over the past 20 years proven their viability in terms of building independent statehood and winning recognition on the international scene; however, the never-ending struggle for open society is far from over as several unforeseen domestic problems have arisen. Moreover, the European Union of which Slovakia has been a full-fledged member for almost a decade is currently facing a multitude of serious political, economic and institutional problems.

Debata s verejnosťou v Open Gallery (Frontline Club)
Public debate in the Open Gallery (Frontline Club)
Foto: Archív NOS - OSF

Podpredseda vlády a minister zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Miroslav Lajčák odovzdáva Alene Pánikovej Cenu za významný prínos v oblasti ochrany a podpory ľudských práv za rok 2013 / Alena Pániková, right, receiving the annual Award for contribution to the protection and promotion of human rights from Miroslav Lajčák, Deputy Prime Minister and Minister of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic, December 2013
Foto: Archív MZVaEZ

Nadácia otvorenej spoločnosti je na Slovensku dobre etablovanou, nezávislou organizáciou, ktorá sa už osamostatnila, a asi polovica jej financií pochádza z európskych zdrojov. V rámci medzinárodnej siete nadácií otvorenej spoločnosti má už dnes status afilovanej, nie členskej organizácie. Financie pre svoju činnosť bude získavať v čoraz väčšej miere z domácich a európskych zdrojov. NOS – OSF pomohla k vzniku alebo transformácii mnohých nezávislých organizácií. Na prahu svojej tretej dekády vedenie nadácie a jej správna rada premýšľajú nad strategickými rozvojovými otázkami, súvisiacimi s jej vlastným fungovaním.

NOS – OSF si naďalej ponecháva svoju značku, meno a misiu. Plánuje pokračovať v poskytovaní grantov a popri tom mať aj vlastnú programovú činnosť v oblastiach, kde získala expertízu a prestíž. Pozornosť pritom bude naďalej venovať oblasti ľudských práv a posilneniu kapacít kľúčových MVO, najmä tých, ktoré sa usilujú o transparentnosť a efektívnosť politického systému a justície. Rokom

Nowadays, the Open Society Foundation is a non-governmental organization that is not only well-established but also increasingly independent as approximately half of its funding comes from European sources. In the ideal-case scenario, it will continue to increase the volume of funds raised for its programs from domestic and European sources. Consequently, its status within the international network of open society foundations has gradually evolved from that of member organization to that of affiliated one. NOS – OSF has positively affected the emergence or transformation of a number of independent non-governmental organizations. On the threshold of the third decade of its existence, the foundation's leaders and its Board of Trustees are pondering strategic development issues that are related to its own *modus operandi*.

Alena Pániková resigned as the foundation's executive director on January 1, 2014; however, she remains a member of the advisory body to its Board of Trustees. Similarly, the brand of NOS – OSF, its name

Predsedníčka správnej rady NOS – OSF Zuzana Kušová
Zuzana Kušová, chair of the NOS OSF board
Foto: Archív NOS – OSF

2013 uzatvára svoje pôsobenie v pozícii výkonnej riaditeľky Alena Pániková, zostáva však s nadáciou naďalej spojená ako členka poradného orgánu Správnej rady NOS – OSF.

V genóme Nadácie otvorenej spoločnosti je vložená starostlivosť o marginalizovaných ľudí, najmä Rómov, ktorých postavenie a životné podmienky sú na Slovensku ešte vždy viac než zložitá. V tejto oblasti sa NOS – OSF bude angažovať i naďalej. Podobne plánuje prispievať aj k skvalitňovaniu súdnictva, ktorého dôveryhodnosť sa v očiach verejnosti čoraz viac prepadá. Dobre rozbehnuté mnohoročné programy, akými sú Novinárska cena a stredoškolské zahraničné štipendiá, zostanú v portfóliu nadácie aj v nadchádzajúcich rokoch.

NOS – OSF bola vždy tímovým hráčom a snažila sa pri naplňaní svojej misie o širokú sieť spolupráce s domácimi i zahraničnými, mimovládny i štátnymi partnermi. Túto charakteristiku si plánuje udržať aj v ďalšej dekáde.

and mission remain unchanged. It intends to continue to provide grants while pursuing its own programs in areas where it has built expertise and prestige. At the same time, it is very likely to focus its attention on human rights and strengthening the capacity of key NGOs, particularly those that strive to further transparency and effectiveness of the country's political and judicial systems.

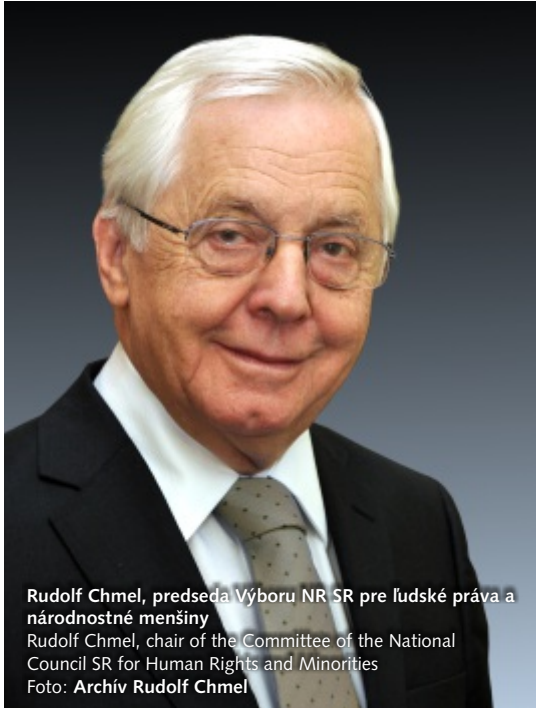
Deeply etched in the genome of the Open Society Foundation is caring for marginalized population groups, especially the Roma, whose social status and living conditions in Slovakia continue to be more than complicated. Therefore, NOS – OSF is very likely to continue its involvement in this area. Similarly, it plans to contribute to increasing the quality and professionalism of the judiciary whose credibility in the eyes of the general public threatens to slump beyond the unimaginable. Most well-established programs with a long history of success, such as the NOS – OSF Journalism Award or foreign exchange scholarships for secondary school students, are likely to remain in the foundation's portfolio for many years to come.

NOS – OSF has always been a team player that strives for cooperation with domestic and foreign, non-governmental as well as government partners in accomplishing its mission. This characteristic will most likely remain a steady part of its profile throughout the third decade of its operation in Slovakia.

Podujatie na tému pravicového extrémizmu, v spolupráci s ambasádou USA, 2014 / Right-wing extremism event, organized in cooperation with the U.S. Embassy, 2014
Foto: Archív NOS – OSF

DOSLOV RUDOLF CHMEL

Rudolf Chmel, predseda Výboru NR SR pre ľudské práva a národnostné menšiny
Rudolf Chmel, chair of the Committee of the National Council SR for Human Rights and Minorities
Foto: Archív Rudolf Chmel

Otvorená spoločnosť na zatvorenom Slovensku?

Keď sme sa od konca osemdesiatych rokov začali čoraz väčšmi uvedomovať ako občania a občianska spoločnosť, chvíľu nám trvalo, kým sme pochopili skutočný obsah týchto pojmov. Čosi sme o nich vedeli aj predtým, ale až november '89 otvoril možnosti na ich plnohodnotnú realizáciu a pojmy demokracia, ľudské práva a občianska spoločnosť sa pre nasledujúce roky stali kľúčovými. Byť občanom už znamenalo nie iba občianstvo, ale predovšetkým občianskosť ako politickú kvalifikáciu svojho druhu. Občianska spoločnosť (nie súčet občanov) mala totiž vyvažovať vplyv štátu, čo do novembra '89 bolo posudzované zväčša ako protištátny skutok. A zrazu je tu občianska spoločnosť ako protiváha štátu – najmä vtedy, keď sa ten štát, napriek zrútenej totalite, cítil často všemocný. Občianska spoločnosť je však preto občianska (a nie štátna), lebo chce byť nezávislá

POSTSCRIPT BY RUDOLF CHMEL

Open society in closed Slovakia?

When we began to awake at the end of the 1980s as increasingly self-conscious citizens who wanted to live in a civil society, it took us a good while before we finally understood the actual meaning of these terms. We did keep some hazy ideas about them even before, but it was November 1989 that opened possibilities for their full-fledged implementation and made democracy, human rights and civil society the key concepts for decades to come. Being a citizen did not amount merely to citizenship anymore but included civic-mindedness as a political qualification of its own kind. Civil society (not to be confused with the sum of all citizens) was supposed to outweigh the influence of the state, which before that November normally used to be qualified as an assault against the state. And suddenly there was fledgling civil society that acted as a counterbalance to the state, especially when that state often felt omnipotent although the communist totalitarianism was long gone. But civil society is civil (as opposed to state) exactly because it yearns to be independent from the state; it protects individuals' rights and freedoms against government or against the state, if you will (Little did we know at that point, of course, that we would eventually have to introduce the institution of ombudsman).

But in the early 1990s, none of that was sufficiently obvious. While some of us agonized over democracy, human rights and civil society, other – undeniably more far-sighted – citizens had their sights already set on privatization, or more likely “plunderization”, this once-in-a-lifetime opportunity when one must throw away all scruples and forget about lofty values such as democracy. And then there were those who once again felt Slovak blood pulsing in their veins that had not so long ago been saturated with proletarian internationalism, which some of my

od štátu – vytvára ochranu pred vládou, ak chcete, práve pred štátom, ochranu individuálnych práv a slobôd. (V tom čase sme, pravdaže, ešte len tušili, že raz bude musieť prísť rad aj na ombudsmana.)

To všetko na začiatku deväťdesiatych rokov však ešte nebolo také zrejmé. Niektorí mysleli na demokraciu, ľudské práva, občiansku spoločnosť; iní už na privatizáciu, presnejšie na rabovačku, aká sa naskytne raz, možno dva razy za storočie a vtedy sa treba vykašľať na všetko, nielen na demokraciu. Ale boli aj takí, ktorým sa znova raz rozprúdila v žilách slovenská krv, ktorú ešte nedávno spoľahlivo suploval proletársky internacionalizmus, u niektorých mojich dovtedajších kolegov v Literárnovednom ústave SAV doplnený revitalizovaním socialistického realizmu. Rabovačka svojstojnej slovenskej kapitálotvornej vrstvy, aby som sa dovolal terminológie jedného Mečiarovho pobočníka tých čias, a nacionalizmus, xenofóbia, antisemitizmus iného jeho poskoka tak tvorili podstatný obsah novej štátnosti, obohatenej onedlho o ešte dodnes stále neuveriteľne amnestovaný štátny terorizmus.

Aj z takýchto zdrojov sa živil politický život na Slovensku najmä po voľbách v lete 1992 a po rozdelení Česko-Slovenska 1. januára 1993. Autoritársky systém, ktorý dostal priliehavé pomenovanie mečiarizmus, sa však stal pre slovenskú spoločnosť nebezpečenstvom, ktoré ju reálne odsúvalo na perifériu strednej Európy, ba ešte ďalej – na východ i na juh.

Aj preto v tom nečase bolo treba postaviť takejto politike hrádzu. Keby som sa chcel ironicky vyjadriť, mohol by som povedať, že vďaka tomu populistickému mečiarizmu sa svojím spôsobom vybudila občianska spoločnosť, mimovládne združenia, tretí sektor k aktivitám dovtedy nebývalým, ktoré v rokoch 1993 – 1998 zohrali historickú rolu v transformácii slovenskej spoločnosti z autoritárskej, takmer diktátorskej, na demokratickú. Keď sa po voľbách roku 1992 budúci slovenský štát začal vyvíjať ako autoritársky národný, takmer na

former colleagues at the SAV Institute of Literary Science combined with resuscitation of socialistic realism. The looting of Slovakia's riches by its own "independent capital-generating class" – to recall a term coined at the time by one of Mečiar's henchmen – along with nationalism, xenophobia and anti-Semitism of his other hangers-on thus became the essence of the country's new statehood, which would soon include state-sponsored and state-pardoned terrorism.

These were the cornerstones of Slovakia's political life in early years, particularly after parliamentary elections in summer 1992 and the subsequent split-up of the Czechoslovak Federation on January 1, 1993. But the authoritarian system, which would soon be christened as "Mečiarism", became an increasing burden for the Slovak society as it pushed the young country to the periphery of Central Europe and even farther eastward and southward.

In this time of political depression it was increasingly important to build a barrier against this style of governance. If I wanted to be waspish, I would say it was Mečiar's populism that provoked civil society, non-governmental organizations, civic associations and other third sector subjects to unprecedented activity, which between 1993 and 1998 played a crucial role in Slovak society's transformation from authoritarian, almost dictatorial, to democratic. Shortly after the 1992 parliamentary elections, Slovakia set off on a path toward an authoritarian national state strongly built on the principle of political leadership; fortunately, the institution of leader was not incorporated into the constitution like it had been during the wartime Slovak State. But as the worshipped and omnipotent sovereign state systematically started to suppress civil society, it turned out that the Slovaks had something in them that prevented them from jumping into the gorge. All of us who were unable to embrace this authoritarian state were branded as non-national, even anti-national world citizens (I have been given

základe politického vodcovstva (našťastie sa princíp vodcu nedostal do ústavy ako za vojnového štátu), keď adorovaný a všemocný, najmä však samostatný štát programovo potláčal občiansku spoločnosť, predsa len sa ukázalo, že v slovenskej spoločnosti existuje čosi, čo ju zastaví pred priepasťou. Všetci, ktorí sme si takýto autoritársky štát nedokázali osvojiť, boli sme označení ako nenárodní, ba protinárodní svetoobčania (s týmto hrdým titulom sa potýkam od mladosti dodnes), ale bolo nás čoraz viac a viac tých, čo odmietali populizmus každej odrody a netúžili pokračovať v prednovembrovej ceste na východ.

Počas svojho pôsobenia vo funkcii veľvyslanca Česko-Slovenska v Maďarsku v rokoch 1990 – 1992 som sa vo svojich mediálnych a iných verejných vystúpeniach netajil svojou občianskosťou ani občianskymi postojmi, ktoré boli v zásadnom rozpore i spore s mečiarizmom – pravdaže, bol som česko-slovenským veľvyslancom s krytím môjho prezidenta Václava Havla. Navyše moji maďarskí priatelia, prezidentom Árpádom Gönczom počínajúc a spisovateľmi Miklósom Meszölyom, Györgyom Konrádom, Péterom Esterházyom či publicistom, hrdinom revolúcie roku 1956 a predsedom budapeštianskej Nadácie otvorenej spoločnosti Miklósom Vásárhelyim nekončiac, boli tí, s ktorými som strávil mnoho rozhovorov o mentálnom stave krajín postkomunistickej strednej Európy. Nehovoriac o tom, že do širšieho diskusného okruhu mojich kontaktov v tom čase patrili aj moji priatelia z liberálnej strany Zväz slobodných demokratov na čele s Jánosom Kisom, v čase vlády konzervatívnych kresťanských národnárov na čele s Józsefom Antallom, pravdaže, v opozícii. Aj maďarská spoločnosť bola vtedy polarizovaná, najmä na prítomnosti storočných predsudkov: ľudoví vs. urbárni, teda národní vs. liberálni, ešte lepšie: maďarskí vs. židovskí; dalo sa na tomto pôdoryse vnímať aj slovenské oživenie starých slovenských sporov (nehovoriac o tom, že analógie sa našli aj v Poľsku, iba Česko sa zdalo vtedy akoby imúnne – čas však ukázal, že všetko je dočasné).

this title since my youth and I am proud of it!); fortunately, there seemed to be more and more of those who refused populism of any kind and did not wish to continue on the path eastward from before November 1989.

In my statements for the media and other public appearances throughout my stint at the post of Czechoslovakia's ambassador to Hungary between 1990 and 1992, I never tried to hide my civic-mindedness and civic views that were in fundamental contradiction to Mečiar's policies – of course, I could afford it because I was a Czechoslovak ambassador who could rely on the political cover of my president, Václav Havel. I spent many hours discussing the mental state of post-communist central European countries with my Hungarian friends, including President Árpád Göncz, authors Miklós Meszöly, György Konrád, Péter Esterházy or journalist Miklós Vásárhelyi, a hero of the 1956 revolution and chairman of the Budapest-based Open Society Foundation. The broader circle of my favourite discussion partners also included my friends from the Alliance of Free Democrats led by János Kis who were in opposition during the rule of József Antall and his nationalist Christian conservatives. Hungarian society was also polarized on age-old conflicts of rural vs. urban, nationalist vs. liberal or, better yet, Hungarian vs. Jewish; one could say that old antagonisms within Slovak or Polish society were revived along the same division lines (only the Czech Republic seemed immune until the passage of time showed that everything was temporary).

One of my former subordinates at the SAV Institute of Literary Science who had in the meantime become a militant Mečiar supporter declared his own life-and-death crusade against George Soros on the time-tested platform of his Hungarian-Jewish (and American, on top of everything!) origin. This nasty piece of work was one of the most prominent Mečiar stalwarts to help inculcate a very false myth into the heads of naive Slovaks that has remained there for almost quarter of a century: that Soros was behind all

Keď som sa dopyčul, že môj nedávny podriadený v Literárnovednom ústave SAV, v tom čase už militantný mečiarovec, začína na starom dobrom pôdoryse Maďar, Žid (a ešte Američan!) zväzdať svoj dosmrtný boj s Geomom Sorosom, povedal som si, tu je príležitosť (keď som sa od spomínaných priateľov dozvedel, že George Soros je práve v Budapešti) pozvať ho niekedy v polovici roku 1991 spolu s nimi do rezidencie na obed. Na Slovensku už totiž pomaly štvrtstoročie panuje veľmi falošný mýtus, ktorý sa nielen zásluhou toho jedného mečiarovského výtečníka vštepil ustavičným opakovaním do naivných hláv rodákov: že totiž za všetkým zlým, čo nám Maďari robili, robia a ešte budú robiť, je Soros. Tento blud, ktorého sa niektorí rodáci od dolných priečok po tie najvyššie držia, nemá nádej na korekciu, vyhovuje nášmu „vrodeneému“ antimadžarizmu aj antisemitizmu, ale treba ho napriek tomu pomenovať pravým menom: blud.

George Soros, tento žiak Karla Poppera, vyznávač jeho konceptu otvorenej spoločnosti, liberál, ktorý sa stránil všetkého, čo smrdelo nacionalizmom, nielen maďarským, ktorý nelutoval miliardy dolárov vložiť do zápasu o nastolenie demokracie vo východo-stredoeurópskom priestore, by si totiž skôr zaslúžil Nobelovu cenu namiesto osočovania našimi milovníkmi starých poriadkov a najmä zatvorenej spoločnosti. Preto som rád, že som už vtedy, v roku 1991 mohol Georgeovi Sorosovi prezentovať aj iné Slovensko ako to mečiarovské, zatvorené do svojej privatizačno-nacionalistickej kletky.

To som, pravdaže, ešte netušil, že sa tento prvotný, takmer emocionálny impulz, iniciovaný možno aj mojím prirodzeným odporom voči všetkým šovinistom, xenofóbom, antisemitom, zmení onedlho na trvalejšiu spoluprácu. Keď som sa totiž vrátil zo svojej misie posledného veľvyslanca ČSFR v Maďarsku a zapojil som sa do svojich akademicko-univerzitných intelektuálnych a občianskych aktivít, stal som sa v lete 1993 na sedem rokov prezidentom Správnej rady Nadácie otvorenej spoločnosti. Rachel Tritt a Alenka Pániková, ktoré už položili jej

wrongs the Hungarians ever did and would ever do to us. This doctrine, which is embraced by Slovak simpletons on all rungs of the social ladder, stands no chance of correction as it suits their “innate” anti-Hungarianism and anti-Semitism; nevertheless, it must be called what it essentially is: rubbish.

George Soros, this disciple of Karl Popper and follower of his concept of open society, a liberal who always shunned everything that gave out the stench of nationalism – and not only in Hungary – a benefactor who did not hesitate to place billions of dollars onto the altar of restoring democracy in the region of Central and Eastern Europe, deserves a Nobel Prize rather than smearing from the lovers of old ways in general and closed society in particular. Therefore, when I learned from my friends that George Soros was in Budapest – it was sometime in the summer of 1991 – I said to myself: here is an opportunity to invite him to a lunch with them in my residence. To this very day I am proud that more than two decades ago I had this opportunity to introduce George Soros to a different Slovakia than the one that was about to be locked up in the cage of Mečiar's privatization-nationalist doctrine.

At that point, of course, I had no idea that this primal, almost emotional impulse, which had perhaps ensued from my natural repugnance for all chauvinists, xenophobes, and anti-Semites would soon evolve into long-lasting cooperation. In summer 1993, not long after I returned from my mission as the Czechoslovak Federation's last ambassador to Hungary and began to pursue academic, intellectual and civic activities, I was appointed the president of the Board of Trustees of the Open Society Fund, a post I would keep for the next seven years. Rachel Tritt and Alenka Pániková who had laid its organizational foundation apparently discussed my appointment with George Soros, adding another pitch-black stain to my image of world citizen and anti-nationalist. But I never regretted it and even twenty years later I still do not regret it; on the contrary, I continue to see it as one of my best decisions. I view my work for the

organizačné základy, zrejme konzultovali moju nomináciu s Georgeom Sorosom, a tak som si do svojho svetoobčianstva a protinárodovstva pridal u rodákov ďalší čierny bod. No, neľutoval som. A neľutujem ani po dvadsiatich rokoch. Naopak, bolo to jedno z mojich dobrých rozhodnutí. Zmysluplnú prácu a ešte zmysluplnejšiu spoluprácu s vynikajúcimi ľuďmi v nadácii i jej správnej rade považujem spolu s aktivitami vo Fóre inteligencie Slovenska, v Stredoeurópskej prílohe denníkov Sme, Lidové noviny, Gazeta Wyborcza a Magyar Hírlap, neskôr Népszava (podporenej takisto George Sorosom), v mesačníku OS (takisto podporenému George Sorosom) v deväťdesiatych rokoch minulého storočia za jeden z vrcholov nielen mojich osobných aktivít pri presadzovaní myšlienok otvorenej spoločnosti.

Nadácia otvorenej spoločnosti bola v tom čase-nečase mečiarizmu nepochybne oázou iného sveta ako toho, ktorý vnucoval režim približujúci sa k dnešnému Lukašenkovmu Bielorusku. Aj také boli totiž opcie vtedajšieho vývoja Slovenska a neboli, žiaľ, nereálne. Nadácia otvorenej spoločnosti však napriek tomu, že bola na čiernej listine vlády, ešte nemohla byť vystavená tlaku známemu z dnešného východu, lebo aspoň verbálne režim predstieral euroatlantické aspirácie. Prax však bola opačná. Aj preto sme v nadácii kládli taký veľký dôraz na ľudské práva, na presadzovanie funkčných demokratických inštitúcií, na garantovanie právneho štátu a popritom sme preferovali projekty, ktoré mali podstatne pomáhať školstvu, kultúre, zdravotníctvu a osobitne rómskej problematike. Zároveň sme poskytovali pomoc pri vytváraní širších sietí mimovládnych organizácií s podobným programom. Aj ich zásluhou a zásluhou osobnej angažovanosti stoviek, ba tisícok aktivistov občianska spoločnosť relativizovala autoritársku moc a v podstate paralyzovala jej vplyv.

Deväťdesiate roky boli v tomto zmysle pionierske, ale asi aj posledné hviezdne roky občianskej spoločnosti na Slovensku. Keď si spomínam na voľby roku 1998, nemôžem nespomenúť autentický osobný zážitok i radosť z toho, že sa dobrá vec podarila aj

foundation and cooperation with the outstanding people working there and sitting on its Board of Trustees in the 1990s as one of the pinnacles of my personal ambition to champion the ideas of open society. It is as important as my activities at the Forum of Slovakia's Intelligentsia or the central European supplement to dailies Sme, Lidové noviny, Gazeta Wyborcza and Magyar Hírlap (later Népszava) and the OS monthly (a project that was also supported by George Soros).

Throughout the period of Mečiar's foul rule, the Open Society Foundation was undoubtedly the oasis of a different world than the one imposed by the regime that reminds one of Lukashenko's Belarus today. Like it or not, this scenario of future development was also in the cards for Slovakia and was far from unrealistic. Despite being on the government's black list, the Open Society Foundation could not be brought under the kind of pressure we currently witness in some post-Soviet republics because Mečiar's regime at least verbally proclaimed its Euro-Atlantic aspirations although its practical measures went in the opposite direction. This was part of the reason why the foundation placed such a great emphasis on protecting human rights, building effective democratic institutions, and furthering the rule of law while preferring projects that would significantly help the country's education system, culture, health service and especially tackle the problems of the Roma. At the same time, the foundation was instrumental in creating broader networks of non-governmental organizations with similar program priorities. Thanks to them and the personal engagement of thousands of activists, the country's civil society managed to relativize the authoritarian power and virtually paralyze its impact.

In this sense, the 1990s were the pioneer years but also the heyday years for civil society in Slovakia. When I remember the 1998 parliamentary elections, I cannot help recalling a deep satisfaction over the fact that the third sector contributed to this accomplishment. Unfortunately, this common victory

zásluhou tretieho sektora. Ale zároveň sa práve týmto spoločným víťazstvom skončili takpovediac „medové týždne“ mimovládok a politiky, už vládnej politiky. Tretí sektor totiž musel pokračovať vo svojej role, ktorá sa usiluje o väčšiu deetatizáciu a tým aj o väčšiu suverenitu autonómnych inštitúcií, a je jedno, či univerzít, združení, spolkov, teda všetkých inštitúcií pôsobiacich na horizontálnej úrovni, do ktorej sa každá vládna moc, vidíme to i dnes, rada tlačí.

Nezaškodí si zopakovať, že tieto inštitúcie, inštitúcie tretieho sektora, občianskej spoločnosti nie sú závislé od výsledku volieb. Naopak, môžu výsledky volieb svojim spôsobom limitovať a relativizovať význam politických strán. Práve preto musel tretí sektor redefinovať svoje priority, ale už sa asi nikdy nevzopäl k výkonu, ktorý kulminoval v tom „osmičkovom“ roku 1998. Musel prezbrojiť, nebyť taký útočný, ale o to viac vytrvalý.

Občianska spoločnosť sa presadzuje tam, kde pôsobia myšlienky občianskej spoločnosti v tom zmysle, ako ich formuloval pred desaťročiami spomínaný učiteľ George Soros, rakúsko-britský filozof Karl Popper. Ten vo svojej dnes už historickej knihe z roku 1945, príznačne nazvanej Otvorená spoločnosť a jej nepriatelia definoval otvorenú spoločnosť ako takú, v ktorej možno vymeniť tých, ktorí sú pri moci, bez násilia, rýchlo a bez veľkých škôd, kádrových zemetrasení a masového prezliekania kabátov. Je to podľa neho spoločnosť, v ktorej sú chránené menšiny, práva a slobody jednotlivcov, takže menšiny sa môžu stať väčšinami. Už len ako perličku stálej aktuálnosti tejto knihy možno uviesť, že sa ju rozhodol napísať v deň, keď dostal správu, že Hitler vpochodoval do Rakúska. Výrazom otvorená spoločnosť neoznačoval natoľko štátnu či vládnú formu, ale skôr spôsob ľudského súžitia, v ktorom sú nezastupiteľnými hodnotami individuálna sloboda, nenásilie, ochrana menšín a slabých.

Takáto spoločnosť na Slovensku od roku 1938 do roku 1989 v podstate nejestvovala a v novembri '89

of good over evil simultaneously marked the end of the “honeymoon” between the third sector and politics. The reason was that the third sector had to remain faithful to its mission, which is to strive for ever-greater transfer of state assets to the private domain and thus guarantee greater sovereignty of autonomous institutions, be it universities, associations, societies and all other institutions operating on the horizontal level, with which every government likes to interfere. We see it every day.

It cannot hurt to reiterate that these institutions – that is, institutions of the third sector and civil society – do not depend on election results; on the contrary, they are able to limit the impact of election results in a way and render the importance of political parties relative. This was why the third sector had to redefine its priorities and why it will probably never show the level of mobilization that culminated in that memorable year of 1998. It had to regroup and learn to be less pugnacious but more persistent.

Civil society thrives at every place where people honor civil society ideas as they were formulated decades ago by Karl Popper, Austrian-British philosopher and teacher of George Soros. In his historic book from 1945, *Open Society and Its Enemies*, Popper defined open society as a society that is able to replace those in power without resorting to violence or personnel upheaval. According to him, it is a society that protects the rights and freedoms of individuals and minorities, which means that minorities may become majorities if it is for the good of society. The book's continuous relevance may be underlined by the fact that Popper decided to write it on the day when he learned that Hitler had marched into Austria. Popper used the term of “open society” not so much to define the form of state or the system of government but rather the model of human coexistence that is based on irreplaceable values such as individual freedom, non-violence, protection of minorities and the weak.

This type of society had been virtually absent in

nám takpovediac spadla do lona bez toho, že by sme pre jej prípravu niečo urobili. Ochrana menších, nielen národnostných, je ešte vždy vážnym problémom našej spoločnosti, ktorá sa radšej zatvára do svojej ulity, než aby otvorila priestor pre menších, slabších, marginalizovaných. George Soros, filantrop nezvyčajného, nadštandardného formátu, nie náhodou na Slovensku, ale aj v rodnom Maďarsku a v širšom stredoeurópskom priestore vybavenom všetkými príslušnými predsudkami irituje dodnes bojovníkov za zatvorenú spoločnosť, nacionalistov, rasistov, šovinistov, xenofóbov všetkých krajín i národov. (Aj preto naši postkomunistickí komunistickí koryfeji zabránili roku 1990 umiestneniu jeho Stredoeurópskej univerzity v Bratislave!)

Filantropia v mene idey otvorenej spoločnosti je totiž trochu viac ako jednoduché mecenášstvo či sociálna výpomoc. Keby som sa však mal prihovoriť potenciálnym domácim mecenášom, sponzorom, zjednodušene podnikateľom, chcel by som im pripomenúť, že by mohli – po štvrtstoročí – výraznejšie podporovať vzdelávanie, kultúru, vedu, humanitárne projekty, tretí sektor vôbec. Lebo len cez ne a cez nich budú môcť byť aj oni – podnikatelia – nezávislí. Aj od politickej moci, ku ktorej sa naďalej tak radi utiekajú, čo ich tak osudovo stále oddeľuje od idey (aj mentality) občianskej spoločnosti.

Na vzájomnú solidaritu medzi tretím sektorom, kultúrou, vzdelanosťou, vedou a podnikateľmi na Slovensku ešte vždy iba čakáme. Presnejšie, čakáme na osvietenejšiu podnikateľskú generáciu, ktorá by pochopila, že aj jej záujmom by mal byť život v otvorenej spoločnosti.

Čaká sa preto, takmer štvrtstoročie, na slovenského Sorosa, alebo – ešte lepšie – na slovenských sorosovcov!

Slovakia since 1938, and in November 1989 it fell into our lap, so to speak, without our doing anything to prepare for it or deserve it. The protection of minorities (not only national minorities) continues to be a serious problem in our society, which prefers to stay clammed up rather than open the space for the smaller, the weaker and the marginalized. It is hardly a coincidence that George Soros, this larger-than-life philanthropist, continues to irritate all champions of closed society, nationalists, racists, chauvinists, and xenophobes, not only in Slovakia but also in his native Hungary and the entire region of Central Europe that is equipped with all the necessary prejudices (Apparently for the same reasons, our post-communist luminaries in 1990 prevented his Central European University from landing in Bratislava!).

Philanthropy in the name of open society ideas amounts to something more than simple patronage or social assistance. But if I were to address potential domestic patrons, sponsors and other types of businesspersons, I would call on them to begin – almost a quarter of a century since the Velvet Revolution that made them possible – to support educational, cultural, scientific, and humanitarian projects and the third sector in general. Only through supporting them can our entrepreneurs acquire true independence from everything including political power to which they still kowtow, which continues to separate them so fatally from the idea (and mentality) of civil society.

In Slovakia, we are still awaiting mutual solidarity between the third sector, culture, education, and science on the one hand and the business sector on the other. To be exact, we are awaiting the arrival of a more enlightened generation of entrepreneurs who would understand it is in their own best interest to live in an open society.

To put it even more bluntly, this country keeps awaiting its own Soros or – better yet – its own Soros people!

9 788089 571093

ISBN 978-80-89571-09-3

